

SteenGoed

**Een Patriciershuis
als legaat** *Nieuwe Gracht 11*

Colofon

Onderzoek en tekst: Ben van Spanje

Het hoofdstuk *Bouwkundige beschrijving*: ir. J.A. van der Hoeve, bouwhistorisch onderzoeker, gemeente Utrecht, Stedenbouw en Monumenten, aangevuld door Ben van Spanje op basis van archiefonderzoek.

De tekeningen op pagina's 4 en 8: Dirk van Sichem

Foto's op de voorzijde van het omslag en op de pagina's 13,

15 (onder), 16, 21, 22, 24, 30, 31, 32: Ben van Spanje

Foto's op pagina's 9, 10, 11, 12, 17, 18, 19: J.A. van der Hoeve

Foto's op pagina 15 boven en pagina 47: RACM (Zeist)

Foto op pagina 29: Centraal Museum Utrecht

Foto op pagina 22 onder: Het Utrechts Archief

Foto op achterzijde omslag: Simon den Daas

De ets op pagina 5 (en de uitsnede daarvan op pagina 13):

J. de Beijer, 1744

Uitgavebegeleiding en opmaak: Simon den Daas.

Druk: Graficiënt Printmedia, Laren

ISSN: 1383-0279

SteenGoed verschijnt drie maal per jaar en is een uitgave van de

STICHTING HET UTRECHTS MONUMENTENFONDS

Dorstige Hartsteeg 21, 3512 NV Utrecht

telefoon 030 - 2311761; fax 030 - 2332401

postrekening 427215

Het Utrechts Monumentenfonds beheert en restaureert monumentale woonhuizen in Utrecht. Voor minimaal € 15,- per jaar of € 300,- ineens is men begunstiger van de stichting. Men ontvangt dan het Jaarverslag, SteenGoed, de Nieuwsbrieven en uitnodigingen voor vergaderingen en excursies.

Een patriciershuis als legaat

Inleiding

'Wandelend van Pausdam naar de Hamburgerstraat en gaande langs de westzijde van de Nieuwe Gracht, het deel waar de Trans op uitkomt, passeer je een aantal huizen die dateren uit het begin van de 17e eeuw. Ze staan op het terrein dat vroeger bij de St. Paulusabdij hoorde'. Zo begon SteenGoed 42. We stonden toen stil bij Nieuwe Gracht 19, de voormalige St. Willibrordusschool. Nu willen we dezelfde wandeling nog eens maken, maar we stoppen nu eerder en wel bij het eerste huis na de Hofpoort: Nieuwe Gracht 11. Het is een huis uit het begin van de zeventiende eeuw. Bekend is wanneer en door wie het is gebouwd en er zijn ook gegevens van verbouwingen bewaard gebleven. En, zoals bij meer huizen op de Nieuwe Gracht, ook dit huis heeft een aantal illustere bewoners gehad.

In 1784 is dit pand, naast andere bezittingen als legaat uit de erfenis van Cornelia Vervoorn, enige erfgename van haar broer mr. Jacob Vervoorn, toegevalen aan het Gereformeerd Burgerweeshuis, verder te noemen het Burgerweeshuis. Honderd jaar later, in 1884, hebben de dankbare ontvangers een gedenksteen in de gevel van het pand Nieuwe Gracht 11 laten plaatsen ter nagedachtenis aan Jacob Vervoorn en zijn zuster Cornelia. De Stichting Evert Zoudenbalchhuis is sinds 1953 de rechtsopvolger van het Gereformeerd Burgerweeshuis. Zij gedenken in februari, en dat al sinds 1785, hun weldoeners tijdens een speciale 'Vervoorn'-maaltijd, waarbij zij het glas heffen op hen.

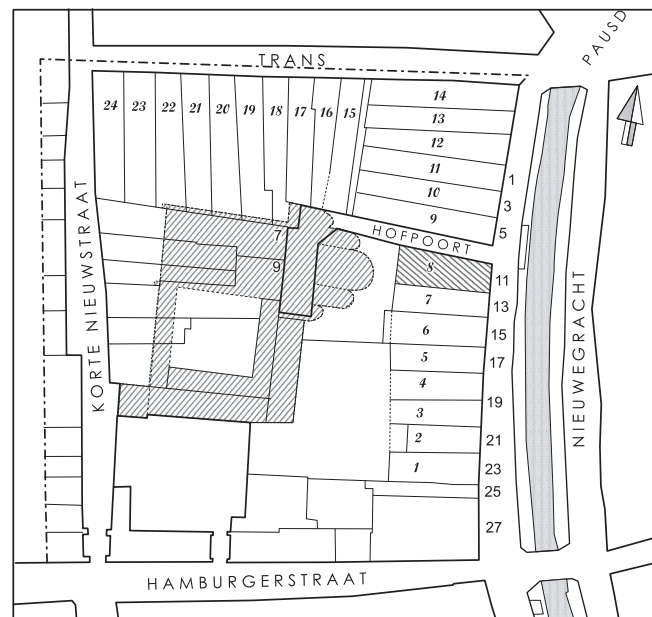
Dankzij het feit dat Jacob Vervoorn alle akten betreffende het huis heeft bewaard, zijn die nu in het archief van het Burgerweeshuis te raadplegen. Verder bevinden zich in dat archief de documenten van de afwikkeling van de nalaten-

schap van hem en zijn zuster, gegevens over het onderhoud van het huis en huurovereenkomsten van de periode van 1784 tot 1960. Dit SteenGoed is een verslag van het onderzoek naar de geschiedenis van het pand en zijn bewoners en naar de nalatenschap van Jacob en Cornelia Vervoorn.

Uitgifte percelen

Op 3 december 1617 verkochten de Staten van Utrecht in het openbaar een gedeelte van het terrein van de voormalige St.Paulusabdij⁴. Er waren 24 percelen uitgezet, waarvan 14 aan de Runnebaan, het westelijk deel van de huidige Nieuwe Gracht tussen de Maartensdam en de Hamburgerstraat, en 10 aan de zuidzijde van de Trans. De percelen werden verkocht met de verplichting dat daarop binnen twee jaar een huis moest zijn gebouwd. Het kapittel van Oudmunster kocht 4 percelen, nu Nieuwe Gracht 11-17, wellicht om die te reserveren voor de eigen kanunniken. Eén daarvan was het perceel waarop Nieuwe Gracht 11 is gebouwd. In de akte van toewijzing staat de volgende omschrijving van dit perceel:

'Item het erf genummerd No 8 [volgens de oorspronkelijke nummering van de percelen bij de uitgifte] sijnde voor breed

Plattegrond van het Abdij-terrein met de perceelnummers van de verkaveling en de (huidige) huisnummers op de gracht.

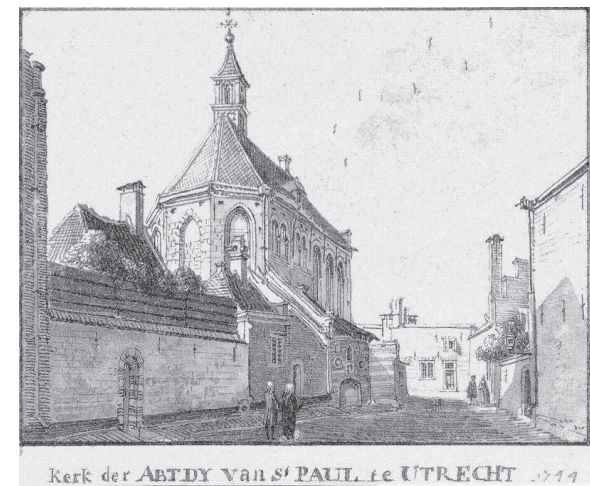
25 en acgter 35 voet gelegen suydwaerts naast de poort daar men nae 't Hof Provinciaal gaet [de huidige Hofpoort], streckende van voorschreven Runnebaen tot het choor van St. Paulskercke vooruit en diegeene die dit erf coopt sal gehouden sijn die van [de] Capittelle van Oude Munster voornoemd te laten volgen alsulcks getimmer als die heden van het selve capittel daer staende hebben, en op sijne kosten te leggen een heynmuyre tussen die voornoemde poort en de inganck van St.Paulskercke. Is gecost (=gekocht) by die heeren van Oude Munster om 521 gulden, 13 stuiver en 8 penningen⁵.

In maart van het volgende jaar, 1618, verkoopt het kapittel van Oudmunster de vier eerder genoemde percelen. Rochus Gerriets van Scholberg koopt dan perceel nummer 8, nu Nieuwe Gracht 11, aan de zuidzijde van de Hofpoort. Zo lezen we:

'Eerstelijks wil men vercopen 't erf genummerd No 8, sijnde voor breed 25 en achter omtrent zeven en veertig voeten, gelegen suytwaerts naast de poort van daar men nae 't hof provinciaal gaet, streckende van vooren uit de Runnebaen tot de geslagen pale, lanck buytenswercks zes en tachtig voet en sal de copervan die te sijne coste gehouden sijn in 't leggen van een heynmuur tussen

Gemeenschappelijk onderhoud van de weg achter de Hofpoort

De weg achter de Hofpoort, die leidde naar het Hof van Utrecht, moest worden onderhouden door de eigenaren van de huizen aan de zuidzijde van de Trans en op de Nieuwe Gracht die een achteruitgang hadden naar deze weg. We weten dit omdat in de vergadering van de regenten van het Burgerweeshuis op 27 september 1827⁶ een voorstel wordt besproken over gemeenschappelijk onderhoud van de weg achter de Hofpoort. 'Huismeester en gecommitteerde aangezocht zijnde geworden vanwege de eigenaars der huizen hebbende een uitgang op de plaats of in de straat door de zogenaamde Hofpoort, uitkomende op de Nieuwe Gracht en het huis bewoond door de heer van Lynden [van Sandenburg, deze woonde toen op Nieuwe Gracht 11], om ieder voor 1/7 mee te betalen in het onderhoud van het straatje. Het verzoek wordt op 27 juli 1827 goedgekeurd. Een volgende keer komen we dit onderwerp tegen in 1903, als de hoofd-ingenieur van het Gevangeniswezen meldt dat de bestrating hoogst noodzakelijk moet worden hersteld⁷. In datzelfde jaar verklaart de Bell Telefoonmaatschappij zich bereid het onderhoud van de weg voor zijn rekening te nemen. Als tegenprestatie verzoekt zij om daar een telefoonpaal te mogen neerzetten⁸. De regenten gaan hiermee accoord. Niet bekend is of ook de andere aanpalende eigenaren dit aanbod hebben gekregen en aanvaard.

voornoemde poort en de ganck van St. Pauwels te minste acgt voeten hoog. Is gecoft by Rochus Gerrits van Scholberg om tien honderd acgt en twintig gulden en vier stuivers. Borg is Jan van Cothen, [en] Oth Meertenss.’

Wat opvalt is dat de omschrijving van het perceel bij deze verkoop anders is dan bij de uitgifte van de percelen. Had het verkochte perceel nu een andere diepte dan het oorspronkelijk uitgegevene?

Zekerheid voor de aannemer?

Van Scholberg was timmerman; we zouden hem nu aannemer noemen. Bij eerstvolgende verkoop, op 22-11-1632⁶, is het kapittel van Oudmunster de verkoper. Waarschijnlijk heeft Van Scholberg het huis voor het kapittel gebouwd. Iets dergelijks zien we bij een aantal andere door hem gebouwde huizen. Zo had Rochus Gerrits van Scholberg op de veiling van 3 december 1617 al perceel 9 gekocht, nu Nieuwe Gracht 5, aan de andere kant van de Hofpoort. In de akte van toedeling lezen we:

‘Het erf genummerd N° 9 leggende noortwaets aende voorschreven poorte, voor breed 25 en acgter 21 voeten, lanck 144 voet buyten werve mits doet die geene die dit erft coopt vrijelijck die van de Capittelle van Oude Munster sal laeten volgen alsulcke backhuys en getimmer als op het selve erft staet, mits er? die plantagul [beplanting?], die Dirck Wachaus daer en sal oock gehouden sijn op syne coste langs de inganck van ‘t Hof Provinciaal op dit erf te leggen een heynmuur tenminste acht voeten hoog. Is gecost by Rochus Gerritse [van Scholberg] om 700 gulden.’

Op 3 november 1619⁷ droeg Van Scholberg dit perceel en het huis over aan Jacob van der Heijden. In de akte staat dat het perceel is *‘betimmerd en bewoond door Jacob van der Heijden’*, pander, lees: deurwaarder, der Domeinen. In verband met een ander onderzoek zocht ik naar eigenaren van het huis op de zuidelijke hoek Trans/Korte Nieuwstraat. Daarbij kwam ik een acte tegen waarin stond dat Jan en Michiel Sem op 15 september 1619 1800 gulden lenen aan Jacob van der Heyden met als onderpand *‘een verbeterd en vertimmerd huis gelegen aan de Runnebaan met aan de ene zijde de Hofpoort en aan de andere zijde Jacob van Cleeff’*⁸. Van Cleef was toen eigenaar van wat nu Nieuwe Gracht 3 is. De lening betreft dus Nieuwe Gracht 5. Van die lening was *‘1700 gulden om Rochus Gerrits van Scholberg te betalen’*⁹.

Het lijkt er op dat het perceel door de aannemer werd gekocht, hij het huis bouwde en daarna mét de grond weer overdroeg aan de opdrachtgever. In die tijd was materiaal veel duurder dan arbeidskracht. Stelde de aannemer op deze wijze de betaling van zijn onkosten veilig? Bij Kromme Nieuwegracht 6¹⁰ zien we iets dergelijks, evenals bij Trans 9. Dit laatste perceel is bij de zelfde akte van toedeling toegewezen aan Jan de Veer. Van Scholberg koopt het perceel op 14-12-1620. Een week later leent hij van het St. Jobsgasthuis 1000 gulden¹¹. Is dat om bouw materiaal te kopen? Vier jaar later koopt Jan de Veer het weer met als verkoper weer de abdij. In de akte staat: *‘op dit erf heeft Jan de Veer een huis gebouwd’*. Ook bij Trans 5 komen we Van Scholberg tegen als hij het op 22-8-1626 verkoopt. Hierbij staat aangegeven dat *‘de plecht van het St. Jobsgasthuis ook is afgelost’*.⁷⁵

Voordat we verder gaan met volgende eigenaren willen we eerst het huis zelf bekijken.

Bouwkundige beschrijving

Inleiding

De binnenstad van Utrecht kent veel oude huizen. Het merendeel daarvan valt niet direct als zodanig op. Vaak is de historische waarde enigszins verstopt of moeilijk herkenbaar. Dat geldt ook voor het huis Nieuwe Gracht 11. Daarentegen trekt de naastgelegen poort wel vaak de aandacht. Bij nadere bestudering van het exterieur en het interieur valt de bouwgeschiedenis in hoofdlijnen af te lezen, vooral aan de hand van de gevels, kelder, balklagen en kapconstructie.¹⁵ De interieur-afwerking is veel grondiger gewijzigd, maar bevat ook nog diverse historische onderdelen. Op grond van deze bouwhistorische waarde is het pand in 1967 op de Rijksmonumentenlijst geplaatst. In 1997 waren plannen om te verbouwen de aanleiding tot het verrichten van een bouwhistorische opname, waarbij de bouwgeschiedenis in hoofdlijnen is vastgelegd. Deze opname vormde de basis voor de beoordeling en goedkeuring van de bouwplannen door de gemeente en de Rijksdienst voor Monumentenzorg. Op basis van archiefonderzoek konden lacunes in het verhaal van de bouwgeschiedenis worden ingevuld. Uit dit onderzoek bleek dat het pand tot 1784 particulier eigendom was. Uit die periode zijn maar weinig gegevens over de bouw en verbouwingen bewaard gebleven.

Michiel Sem

Michiel Sem was brouwer. Hij was van 1616 tot zijn dood in 1643¹² eigenaar van de bierbrouwerij ‘De Witte Leeuw’, nu Oude Gracht 270, de plaats waar sinds 1773 de Doopsgezinde kerk staat¹³. Hij heeft een aantal huizen tussen 1619 en 1630 stuk voor stuk verkocht. In 1628 leent hij 6000 gulden met als onderpand een huis in de Molensteeg, genaamd ‘De Engelse Cornet’¹⁴. Had hij dat geld van die verkopen en die lening nodig omdat zijn brouwerij niet goed liep? Het waren soms moeilijke tijden in Utrecht!

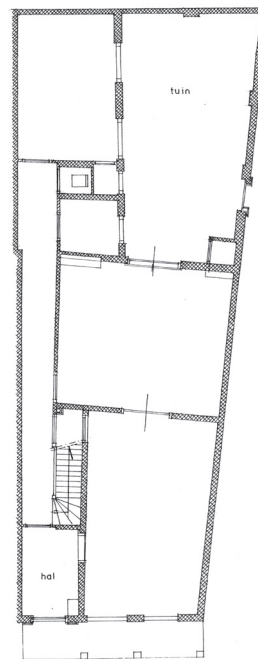
In de notulen van het Burgerweeshuis is informatie te vinden over reparaties en verbouwingen van het pand sinds 1784. De huismeesters¹⁶ moesten namelijk voor alle uitgaven goedkeuring vragen aan het college van regenten.

Daarom zijn waarschijnlijk alle beslissingen over uitgaven in de notulen vastgelegd. Dit is een weinig geziene bron. Door de resultaten van het bouwhistorische onderzoek en het archiefonderzoek naast elkaar te leggen, bleek het mogelijk

om meer inzicht te verkrijgen in de bouwgeschiedenis van dit pand. Enkele bijzonderheden van de meest opvallende en ingrijpende verbouwingen worden hierna besproken.

Bouw

In de akte van toedeling was de verplichting opgenomen dat het perceel binnen twee jaar moest worden bebouwd. Het huis zal dus in 1618/1619 zijn gebouwd. Het huis is een zogenoemd 'diephuis': een rechthoekig huis met een zadeldak haaks op de straat. Het huis heeft een begane grond en een verdieping, terwijl onder het zadeldak nog plaats is voor een royale zolder en een vliering. Nagenoeg zeker was de voorgevel uitgevoerd als een trapgevel en de achtergevel als een topgevel. De bakstenen voorgevel was versierd met karakteristieke renaissancedecoraties, waarvan nog slechts enkele zijn bewaard gebleven. Dit zijn de geprofileerde zandstenen waterlijsten boven de begane grond en de eerste ver-

Begane grond

Keldertrap

dieping, de hoekblokken op de eerste verdieping en de sierlijke smeedijzeren ankers voor de balklaag boven de eerste verdieping.

Onder het huis bevindt zich een gewelfde kelder, die in verbinding staat met de werfkelder onder de straat. In tegenstelling tot de huizen aan de Oude Gracht zijn de kelders aan de Nieuwe Gracht betrekkelijk bescheiden van omvang. De huizen aan deze gracht hadden namelijk een woonfunctie, het merendeel van de huizen aan de Oude Gracht daarentegen hadden een gecombineerde bedrijfs- of handelsfunctie en een woonfunctie. Het huis heeft kamers van verschillende grootte, die hun licht verkregen via kruisvensters in de voor- en achtergevel. De zijgevel aan de Hofpoort was 'blind'. Hierin waren dus geen, of hooguit kleine, vensters, zoals ook nu nog het geval is.

Op de begane grond bevond zich een relatief grote entreehal of 'voorhuis', een ruimte direct achter de voordeur. Deze ruimte was in het verleden veel belangrijker dan tegenwoordig, omdat deze ook vaak als ontvangstruimte fungeerde. Toen Jacob Vervoorn het huis in het midden van de 18de eeuw bewoonde ontving hij hier zijn pachters. In de gang en het voorhuis stonden de volgende meubels: een staande klok in een notenhouten kast, twee geverfde banken en een tafeltje met een marmeren blad. Aan de muren hingen twee schotelrekken en een weerglas. De ruimte werd verlicht door twee glazen ganglantaarns met hun 'evenwicht'.

Waterlijst, hoekblokken en anker in één oogopslag.

De grote entreehal of 'voorhuis'

De samengestelde balklaag met moer- en kinderbalken is nog te zien op de eerste verdieping.

Vanuit de entreehal gaat ook de trap naar de eerste verdieping. Vermoedelijk was dit een spiltrap, vaak ten onrechte een wenteltrap genoemd. In een boedelbeschrijving van 1784 worden een voor- en achterkamer en een 'binnenkamer' genoemd. Vermoedelijk was deze binnenkamer een ruimte tussen de voor- en achterkamer. In deze binnenkamer stonden een wortelnoten kabinet, een theetafel en zes stoelen. Er hingen twee 'lusters' (luchters). Naast de achterka-

mer lag een gang, die via een aanbouw tegen de achtergevel ook de verbinding vormde met een bijgebouw in de achtertuin bestaande uit één bouwlaag met een zadeldak met schildeind. De keuken bevond zich toen in het bijgebouw. Helaas hebben we hiermee onvoldoende gegevens om een betrouwbare reconstructie van de toenmalige plattegrond te maken. Met name de positie van de binnenkamer roept vragen op.

Over de afwerking van het interieur is weinig bekend. Wel is het zeker dat de balklagen in het zicht waren. In de kamers zag men dus het patroon van moer- en kinderbalken, waarop de vloerdelen zijn genageld. Dit is nu nog het geval op de eerste verdieping. De balklagen waren ongetwijfeld beschilderd. Indien men de balklagen onbeschilderd wilde houden, dan zocht men het allerbeste en dus ook allerduurste eikenhout uit. Dat is hier niet het geval. Wellicht waren de balken en vloerdelen voorzien van decoratieve schilderingen met ranken en bloemen in felle kleuren. Nagenoeg zeker waren de wanden gepleisterd en wit gekalkt.

Over de verdere afwerking en inrichting kunnen we slechts speculeren. We weten slechts dat er schouwen tegen de zijgevel aan de zijde van de Hofpoort stonden. Hier bevinden zich nog steeds de rookkanalen. Zoals hiervoor gezegd, was in het midden van de 18de eeuw het huis in bezit van Jacob Vervoorn. Hij hield van een goed verwarmd huis want hij had in bijna elke kamer een kachel staan. Dit blijkt uit een aanslag voor het huisstedengeld voor maar liefst zeven haardsteden.

17de eeuwse strokendeur op zolder.

Helaas zijn zelfs de schouwen verwijderd. Eén bijzonderheid mag hier niet onvermeld blijven. Op de zolder is namelijk een 17de-eeuwse strokendeur aanwezig, die eerder wellicht elders in het huis was geplaatst¹⁷. Het hang- en sluitwerk op deze deur stamt ook uit de 17de eeuw. Deze deur dateert wellicht uit de bouwtijd van het huis.

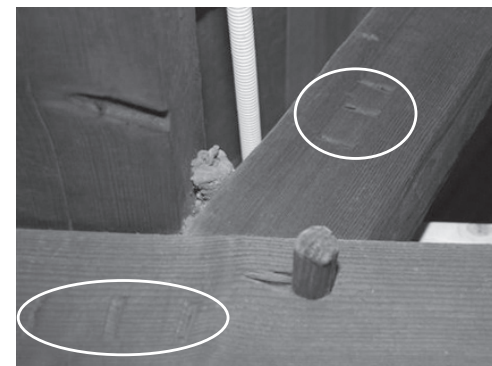
Meer is bekend over de zolder en vliering, aangezien hier geen ingrijpende verbouwingen hebben plaatsgevonden. Nu zijn er kleine kamers met verlaagde plafonds en voorzetwanden, die het zicht op de constructie ontnemen. De constructie bestaat uit een stelsel van 'vrijstaande' spanten en een roosterwerk van sporen in de dakvlakken. Op deze spanten zijn gehakte nummers zichtbaar, zogenoemde 'telmerken', die duidelijk maken dat de constructie is geprefabriceerd. Alle onderdelen van de houtconstructie zijn van tevoren klaargemaakt, inclusief pennen en gaten voor de onderlinge verbindingen. Omdat de maatvoering per spant iets verschilde, moesten alle onderdelen worden genummerd met telmerken. Met behulp van deze merken konden de spanten op de bouwplaats worden gemonteerd. Op de zolder bevonden zich wellicht enkele kamers met houten wanden. Deze kamers kregen licht via de vensters in de voor- en achtergevel. Vermoedelijk waren ook de dakvlakken in deze kamers afgetimmerd. Voor het overige keek men op de zolder en vliering gewoon tegen de pannen. Om de pannen waterdicht te maken, werden deze van binnen uit aangesmeerd met specie.

Grote aanbouw met keuken

Achter het huis staat een aanbouw, die met een gang aan het huis is verbonden. Deze aanbouw dateert waarschijnlijk uit de 17de eeuw, maar is naderhand meermalen verbouwd. Op de tekening van Jan de Beyer uit 1744 is het gebouw goed herkenbaar als een éénlaags gebouw met een steil zadeldak met schildeind. Aan de achterzijde heeft het gebouw een top-

Boven: de dakconstructie met vrijstaande spanten onder: de telmerken.

De Hofpoort

Bij de bouw van de huizen aan de Nieuwe Gracht in de vroege 17de eeuw werd de steeg naar het Provinciaal gerechtshof afgesloten door middel van een monumentale poort. Deze poort bestaat uit een rondboogdoorgang, omlijst door twee halfzuilen en een driehoekig fronton. De basementen van de halfzuilen zijn versierd met 'rustica'. De poort is verder versierd door middel van banden, die de rondboog van de poortdoorgang volgen. En ook deze banden zijn versierd met rustica. Op de sluitsteen staat een saterkop. Over het algemeen wordt deze poort gedateerd in het tweede kwart van de 17de eeuw. Maar bij nauwkeurige bestudering vallen onregelmatigheden op. Zo zijn er duidelijke verschillen in de gebruikte natuursteen, Naamse steen en hardsteen, en vertonen de versieringen onregelmatigheden. De aanzet van de boog bestaat uit twee blokken met diamantkoppen, maar de rusticabanden daaronder zijn afgeschuind in de vorm van een aanzet van een boog. Het is alsof de boog groter is geweest. Ook de plint is als rusticaband uitgevoerd. Het lijkt er op alsof deze poort niet nieuw is gemaakt, maar is samengesteld uit oudere onderdelen. Hoogstwaarschijnlijk is de poort ergens uit het complex van de Paulusabdij afkomstig.

gevel, die zich in het dak nog extra manifesteert door de er tegenaan gebouwde schoorsteen. Deze schoorsteen hoort ongetwijfeld bij de keukenschouw.

Nadat Jacob Vervoorn het huis in 1737 had gekocht, wilde hij graag wat meer licht hebben in deze keukenaanbouw. Hij verzoekt daarom in maart van dat jaar zijn achterbuurman, het kapittel van Oudmunster, om: 'in de achtermuur van zijn huis, zijnde de scheidsmuur van het kapittel..' een venster te mogen maken met ijzeren spijlen¹⁸. Hij krijgt daarvoor toestemming onder de voorwaarde dat deze zou gelden zolang hij het huis bewoonde en secretaris was van het kapittel. Na zijn dood of verhuizing moest dit venster weer worden dicht gemetseld. Na ontvangst van de toestemming merkt hij bij het nalezen ervan, dat zijn aanvraag niet precies genoeg was. Wellicht kon er een misverstand ontstaan over welke achtergevel bedoeld was: de achtergevel van het woonhuis of de achtergevel van de keukenaanbouw. Hij gaat daarom weer naar het kapittel toe, hij was daar vanwege zijn functie als secretaris van het kapittel toch al regelmatig, en legt zijn probleem voor. Daarop krijgt hij de schriftelijke bevestiging dat de twee ramen in de achtergevel van het woonhuis natuurlijk mochten blijven. Na de overdracht van het pand aan het Burgerweeshuis, in 1784, meldt het kapittel van Oudmunster aan het eind van dat jaar dat de 'hooglichten' in de achtergevel, dus van de keukenaanbouw, een in het 'achterzaaltje' en twee op zolder, moeten worden verwijderd nu Jacob Vervoorn er niet meer woont¹⁹. Het achterzaaltje moet de oude keuken zijn. De regenten verzoeken de heren huismeesters 'op de allerbeleefste wijze' de heren van het kapittel te verzoeken om deze hooglichten te mogen laten zitten. Deze zijn daartoe wel bereid, maar zij verzoeken als tegenprestatie uit het legaat van Jacob Vervoorn tien morgen land, gelegen onder het gerecht van Maarschalkerweerd, te mogen kopen voor de getaxeerde waarde. Advocaat Storm, de huisadvocaat van het Burgerweeshuis, wordt om advies gevraagd. Deze deelt mee dat de opbrengst van het betreffende perceel land 6% van de getaxeerde waarde is, terwijl tegenover het niet verwijderen van de ramen geen waarde staat. Ook domheer Van Bazel, de toenmalige huurder, geeft aan dat hij niets geeft om de hooglichten. De regenten besluiten daarom het verzoek van het kapittel af te wijzen²⁰. Er zijn geen aantekeningen gevonden of deze ramen zijn verwijderd.

In juni 1803 had Van Ewijck, dan huurder van het pand, last van de rook van de schoorsteen in de keuken. Hij verzocht om de keuken te mogen verplaatsen naar de achterkamer²¹. Verder vroeg hij of de zoldering met linnen kon worden beschoten en of er een schoorsteen in de voorkamer kon worden geplaatst. De regenten gaven geen toestemming tot het verplaatsen van de keuken, omdat daarmee 'een goed vertrek verloren zou gaan'. Ook de andere verzoeken werden niet ingewilligd, omdat dat verbeteringen zouden zijn en geen reparaties. Alleen mocht de voorkamer worden behangen en de vloer gerepareerd.

Volgens de bouwtekening uit 1890 kreeg de keukenaanbouw zijn huidige vorm met een flauw zadeldak. Daarbij zijn ook de vensters, deuren en interieurafwerking vernieuwd.

Toen in de herfst van 1911 het buurhuis Nieuwe Gracht 13 werd verbouwd door eigenaar E.G. Wentick, bleek dat de zijmuur van de aanbouw van Nieuwe Gracht 11 zo bouwvallig was dat deze zonder uitstel moest worden vernieuwd. De aannemer waarschuwde dat mogelijk ook het fundament van de zijmuur zou moeten worden vernieuwd. De offerte van aannemer D.J. Reeskamp kwam, inclusief schoren en een nieuwe balklaag in de keuken, uit op f 150,-. Het fundament van de zijmuur moest inderdaad worden vernieuwd. Eronder bevonden zich overblijfselen van een oude put²².

Tuinmuur met poortje

De rechterzijmuur van de tuin grenst aan de weg achter de zogenaamde Hofpoort. In deze muur bevindt zich een zandstenen poortje, dat vermoedelijk afkomstig is uit de voormalige Paulusabdij. In het fries van deze poort staat in Romeinse letters het jaartal 1660. Het is niet bekend wanneer dit poortje hier is geplaatst. Wel is het duidelijk dat er in de 18de eeuw al sprake was van een poortje op, ongeveer, die plek. Op een tekening van Jan de Beijer uit 1744 staat een veel eenvoudiger rondboogpoortje, opgebouwd uit geprofileerde baksteen en blokken natuursteen. De tuinmuur bestaat op dat moment uit een circa 3 meter hoge stenen muur met daarop een ezelsrug (bredere driehoekige beëindiging). En kennelijk vond de toenmalige bewoner dat niet hoog genoeg, want op de muur staat een staketsel met brede, horizontale planken.

Boven: het huidige poortje naar de tuin met het jaartal 1660.

Onder: hetzelfde poortje getekend door Jan de Beijer in 1744 (uitsnede uit tekening op pagina 5).

In de jaren dertig van de 18de eeuw bleek deze muur bouwvallig geworden te zijn. De toenmalige eigenaar Kaspar Burman vroeg op 7 mei 1736 aan de vroedschap en het kapittel van Oudmunster, zijn achterburen, of hij die muur 3 à 4 voeten naar buiten mocht zetten '...en hoewel daardoor zoude schijnen eenige belemmering te worden toegebracht aan de ingang van het kapittelhuis, alhoewel suppliant vermeint van neen, zo heeft de suppliant met die verandering niet willen voortgaan zonder toestemming te vragen.' In de marge van de akte staat een aantekening, gedateerd 8 mei van het zelfde jaar, dat het kapittel akkoord gaat. Op grond van deze tekst zou men vermoeden dat de muur is verplaatst, maar dat is niet het geval. Wellicht is er slechts sprake van de schuine opmetseling tegen de voet van de muur. Deze schuin oplopende voet is goed herkenbaar op de tekening van de Beijer. Hierop staat nog het koor van de Paulusabdij, dat, als laatste deel van de kerk, in 1804 is gesloopt.

Verbouwingen van het huis in de 18de eeuw

Op 22 juni 1717 heeft er wellicht een verbouwing plaats gevonden of zijn er reparaties uitgevoerd. Kaspar Burman, dan eigenaar van het pand, sluit dan namelijk met zijn buurvrouw, Maria van Oud, weduwe van Jan van Romond, eigenaresse van het naastgelegen huis, nummer 13, een overeenkomst over de plaats van een gemeenschappelijke regenbak en de loop van de regenpijpen. Dat zal aan de achterzijde van het huis zijn geweest.

Tegenwoordig zijn we gewend aan een toilet in huis of zelfs twee, waar we geriefelijk aan natuurlijke aandrang kunnen voldoen en de tijd intussen doden met het lezen van de krant of misschien zelfs een SteenGoed. In die tijd lag, of beter gezegd zat, dat anders. Op de begane grond bevond zich een secreteet. Dit secreteet moet grotendeels op het terrein van het buurpand Nieuwe Gracht 13 hebben gestaan, dat toentertijd werd bewoond door notaris Vijandt. Echter, de toegang bevond zich op het terrein van het pand Nieuwe Gracht 11, toentertijd bewoond door Jacob Vervoorn. In de 18de eeuw is het secreteet buiten gebruik geraakt, waarna notaris Vijandt de toegang aan de zijde van Nieuwe Gracht 11 wilde laten dichtmetselen. De ruimte werd vervolgens verbouwd tot twee kasten. Vervoorn stemde daarmee in, maar wilde deze nieuwe situatie graag notarieel vastleggen om problemen

te voorkomen. Zo lezen we in een, helaas ongedateerd, concept van een akte:

'.....Welk voorschreven secreteet op het erf van voorschreven Vijandt in zeker toorn of gebouw buiten mijn erf uytstekende was en nu tot twee kassies appropieert ieder in maniere als voren, mits genoemde Vijandt mij ten sijne kosten het gat daar die kassies hebben gelijk de andere muur toe te metselen en beloove voor mij en de nacomelingen nimmer de voorschreven Vijandt in zijn volle bezit of gebruik van 't zelve secreteet te belemmeren of becommeren.....'.

Uit deze tekst kunnen we opmaken dat Vervoorn toen de beschikking had over een ander secreteet.

De voorgevel vóór de restauratie van 1982.

Ook bij de bouwhistorische opname in 1997 is vastgesteld dat het huis in de 18e eeuw grondig is verbouwd. Daarbij zijn de voor- en de achtergevel verbouwd tot de huidige lijstgevels; de geveltoppen zijn gesloopt en vervangen door een kroonlijst. Tegelijk kreeg het dak aan voor- en achterzijde een afschuining, waarmee een zogenaamd schilddak ontstond. Ook de vensters moeten zijn aangepast. Dit is tegenwoordig moeilijk herkenbaar door de 19e eeuwse gepleisterde achtergevel en de 20e eeuwse geschilderde afwerking van de voorgevel. Op oude foto's vallen in de voorgevel meer sporen te herkennen, die een indruk geven van de omvang van deze 18de-eeuwse verbouwingen. De begane grond moet geheel nieuw zijn opgetrokken, waarbij een nieuwe deur en vensters zijn geplaatst. De kozijnen van de vensters en deur stammen uit deze periode, evenals de deur zelf. Op de voordeur zit aan de binnenkant een 18e-eeuws messingslot²³. De eerste verdieping kreeg drie nieuwe vensters, maar de 17de-eeuwse waterlijsten, hoekblokken en sierankers bleven behouden. De tweede verdieping lijkt ook

Het 18de eeuwse messingslot.

De achtergevel met de twee verdiepingen hoge toilet-uitbouw.

nieuw opgemetseld met hergebruik van 17de-eeuwse hoekblokken. Opvallend onderdeel van de gevel op de tweede verdieping is het blinde middenvenster, aangezien hierachter kennelijk een dwarsmuur was gepland. Over wijzigingen in het interieur is veel minder bekend. Het lijkt echter vrijwel zeker dat het huidige trappenhuis uit deze periode stamt. De trap zelf is naderhand nog gemoderniseerd.

Bekend is dat vlak nadat het pand in 1785 in eigendom was overgegaan aan het Burgerweeshuis er reparaties aan het pand nodig waren. De oude Jacob Vervoorn zal het onderhoud aan het pand wat hebben verwaarloosd. Het dak moest worden verlat en het bovenste deel van de gevel moest worden 'opgewolfd'²⁴. Een wolfseind is een afschuining van een dak, meestal aansluitend op de voor- of achtergevel van een huis. In 1788 zijn de ramen in de achtergevel gerepareerd²⁵. Het ligt dus voor de hand dat de voornoemde verbouwingen uitgevoerd zijn de periode 1785-'88, dus vlak nadat het Burgerweeshuis het huis in handen kreeg.

Verbouwingen in de 19de eeuw

De timmerman van het Burgerweeshuis heeft in 1805 voor f 30,- een marmeren schoorsteen gekocht voor de achterkamer²⁷. Helaas is deze schoorsteenmantel verdwenen. In 1817 zijn er veel verbeteringen en reparaties aan het huis gedaan omdat er meerdere jaren geen onderhoud aan het huis was gepleegd²⁸. Wellicht is toen ook de achtergevel gepleisterd. De stoep is halverwege 1840 gerepareerd vanwege de slechte staat waarin deze zich bevond. Er werden 3 stenen posten en een ijzeren leuning aangebracht voor f 120,-²⁹.

Tegen de linkerkant van de achtergevel staat een kleine, 19de-eeuwse aanbouw waarin een toilet heeft gezeten. De deur daarvan is een herplaatste 18de-eeuwse deur. Ook tegen de rechterkant van de achtergevel staat een aanbouw, ditmaal een smalle, twee verdiepingen hoge, waarin toiletten waren. Zowel vanaf de begane grond als van de eerste verdieping is er een toegang naar deze voormalige toiletruimte. De toegangsdeur op de eerste verdieping naar deze aanbouw is een herplaatste 18de-eeuwse deur.

In de loop van de 19de en 20ste eeuw zijn veel van de oude interieur-afwerkingen gesloopt of aan het zicht onttrokken

door verlaagde plafonds en voorzetwanden. De kasboeken van het Burgerweeshuis getuigen van diverse kleine verbouwingen en onderhoudswerkzaamheden. In 1846 betrekken de dames Welmoed en Louise Jarman het pand. Het huis blijkt veel achterstallig onderhoud te hebben opgelopen. Zo moeten de lekkages en de vochtigheid in de voorgevel worden verholpen. De benedenkamer zal worden behangen en 'van rook vrij gemaakt', de serre deur wordt omgehangen. Van de werkzaamheden in het interieur is het herstel van de turfkoor het noemen waard. Het huis zal in een goede en bewoonbare staat worden gebracht.

In 1877 kreeg notaris J.G. Brouwer Nijhof toestemming om de benedensuite te laten gebruiken als kantoor voor de firma Stolk & Co, commissionair in effecten. Het lijkt dat er hier sprake is van onderverhuur. Heeft notaris Brouwer zijn kantoor elders en bewoont hij de bovenverdieping? Het lijkt wel zeker dat de begane grond in deze periode een nieuwe inrichting heeft gekregen waarvan de pilasterstelling in de voorkamer nog een restant is. Deze pilasterstelling is een decoratie tegen de wand tussen de voor- en achterkamer, bestaande uit slanke, neo-renaissance pilasters en een bijpassende kroonlijst. Nu is deze decoratie wit geschilderd, zodat deze niet erg opvalt, maar dat zal oorspronkelijk anders zijn geweest. Men moet zich hier een bruine kleur met een houtimitatie voorstellen, een stucplafond, wanden met bespanningen, enzovoorts. De voordeur is in de 19de eeuw gemoderniseerd, waarbij onder meer een nieuwe omlijsting is aangebracht. Waarschijnlijk is dit begin 1885 gedaan. Dan wordt namelijk de voordeur verbeterd en worden er 5 nieuwe ramen gemaakt³⁰. Deze ramen hadden waarschijnlijk een indeling in zes ruiten. Naderhand zijn de ramen gewijzigd door het uitzagen van de roeden. Bij de restauratie van 1982 zijn de ramen gereconstrueerd met een zesruitsindeling.

Egbertus Gerhardus Wentick, eigenaar van het buurhuis aan de zuidkant, Nieuwe Gracht 13, ging eind 1911 zijn huis grondig verbouwen: de achtergevel en de muren werden afgebroken en weer nieuw opgemetseld. Hij deelt dit mee aan het Burgerweeshuis opdat het Burgerweeshuis de nodige maatregelen kan nemen zodat er geen schade ontstaat aan hun pand. In dat jaar werd er een provisiekast in de gang bij de keuken gemaakt.

Een van de pilasters van de pilasterstelling in de beneden-voorkamer

De werf en de werfmuur

De werfmuur is in 1804 geheel vernieuwd. Deze muur was nog geen eigendom van de gemeente, zoals nu het geval is, maar van de eigenaar van het aangrenzende pand. Er werd niet direct ook een muurtje of balustrade op gezet, dat kostte maar geld! Pas wanneer er oude ijzeren balies konden worden gevonden zouden die er op worden gezet²⁶. De gemeente begon rond 1910 met het beplanten van de erven met bomen teneinde: 'het uiterlijk aanzien der grachten te verfraaien'. Het Burgerweeshuis kreeg op 13 december 1910 het verzoek om toestemming te geven tot het planten van een of meer bomen op de werf voor Nieuwe Gracht 11. Zij gingen hiermee accoord, mits ook de bewoner geen bezwaren had.

Trappalusters

De gevonden naamplaat van de firma A. van Muijden

In 1914 huurde mevrouw A. van Muyden het pand en vestigde er een gesloten zaak in dameskleding. De monster-, meet- en paskamers bevonden zich op de begane grond. In de voorkamer werd een wachtkamer afgeschoten. De keuken werd gebruikt als atelier, waartoe deze ruimte werd vergroot met de naastgelegen provisiekamer. Waarschijnlijk is toen in de provisiekamer een klein, hoog raam vervangen door een nieuw raam met zes

ruiten. Ook de privaatput werd verplaatst. Op de eerste verdieping werd de voorkamer woonkamer en de achterkamer eetkamer. De zolderkamers voor en achter werden slaapkamers. Aan de buitenzijde was niet herkenbaar dat het huis een winkel bevatte, behalve aan de hand van de naamplaat naast de deur. Onlangs is op de zolder deze naamplaat gevonden: 'Robes & Manteaux' A. van Muijden'.

Moderne voorzieningen

Het huis kreeg in de late 19de en vroege 20ste eeuw 'moderne' voorzieningen, zoals gasverlichting (1885), waterleiding (1891), waterclosets (1913) en elektrisch licht (1929). In 1910 kreeg de toenmalige huurder, J.E. Millard, een badkamer op de achterkamer van de eerste verdieping. Hij moest daarvoor, wel onder protest, een huurverhoging van f 10,- per maand accepteren. In eerste instantie is dit verzoek door de regenten afgewezen omdat dit enkel ten gerieve van de huurder was en geenszins tot verbetering van het pand. Men ging alleen akkoord als de huurder f 10,- meer huur zou betalen. Een der regenten, baron W.C. Röell vond de verhoging van de huur voor een zaak die eigenlijk in geen behoorlijk woonhuis mag ontbreken, enigszins beneden de waardigheid van een instelling als het Burgerweeshuis. Deze mening werd echter niet door de andere regenten gedeeld³¹. In 1929 vroegen de huurders toestemming om een 'lichtinstallatie' te mogen aanleggen voor hun rekening. De regenten besloten dat voor rekening van het Burgerweeshuis te laten doen. Er waren de laatste tijd niet veel reparaties geweest en ze waren dit toch al van plan. De kosten waren f 215,-³².

Recente restauraties

Bij de restauratie van 1982 heeft men getracht om de historische structuur en bouwgeschiedenis van het pand weer sterker te laten spreken. Reeds genoemd is het feit dat de ramen in de voorgevel vernieuwd werden, waarbij de oude roedenverdeling werd hersteld. Ook heeft men de gevel roze-rood geschilderd in verband met de slechte staat van de bakstenen. De voegen zijn toen wit geschilderd. In het interieur zijn de balkenplafonds in de voorkamer op de begane grond en eerste verdieping weer zichtbaar gemaakt. Op de eerste verdieping is het complete stelsel van de 17de-eeuwse moer- en kinderbinten herkenbaar. Op de begane grond heeft men slechts de voornaamste balken weer in het zicht gebracht met daartussen verlaagde plafonds. Waarschijnlijk had men anders te veel geluidsoverlast tussen eerste verdieping en begane grond. Opmerkelijk is het grote verschil in het balkenpatroon tussen voor- en achterkamer. In de achterkamer zijn alleen de moerbalken herkenbaar; deze balken zijn opgelegd in de beide zijgevels. De haaks hierop aansluitende kinderbinten gaan schuil achter verlaagde plafonds. In de voorkamer is sprake van een ander type balklaag, waarschijnlijk een jongere, enkelvoudige balklaag. Bij deze balklaag liggen de balken ook in de zijgevels, maar deze liggen zo dicht bij elkaar dat er geen kinder- of dwarsbalken nodig zijn om de vloerplanken te dragen. Is deze balklaag in de 18de eeuw vernieuwd? Pas bij nader onderzoek van het hout kan dat worden vastgesteld. Ook verder is de interieur-afwerking aangepast. Vermoedelijk zijn vele van de lambriseringen vernieuwd of hersteld. En op de eerste verdieping is een schouw geplaatst waarvan de schoorsteenmantel en betimmering van het rookkanaal (boezem) afkomstig waren van de gemeentewerf. Deze 18de-eeuwse schouw moet dus uit een ander huis afkomstig zijn.

Conclusie

Ondanks de vele genoemde verbouwingen is de vroeg-17de-eeuwse hoofdstructuur van het huis nog goed herkenbaar. Zeker geldt dit voor de kelder, balklagen en kapconstructie. Maar ook de 17de-eeuwse datering van de gevels valt te herkennen aan diverse details, zoals ankers en zandstenen decoraties in de voorgevel. De afwerking en vensters stammen

Detail van de 18de eeuwse schouw van de gemeentewerf

uit latere fasen. Interessant is ook de 17de-eeuwse aanbouw aan de achterzijde, die vanouds de keuken bevatte. De toilet-aanbouwen stammen tenminste uit de 18de eeuw. De indeling en interieur-afwerking zijn meermalen gewijzigd, zodat er elementen uit zeer verschillende tijden zijn te herkennen. Voorbeelden hiervan zijn de 17de-eeuwse strokendeur met bijbehorende hang- en sluitwerk op de zolder, de 18de-eeuwse voordeur met het prachtige messing slot, een 19de-eeuwse omlijsting in neo-renaïssancestijl en een 18de-eeuwse schouw. Deze schouw is ingebracht in de 20ste eeuw. Al met al een bijzonder huis.

Eigenaren

Als we het tijdelijke eigendom van Van Scholberg niet meerekenen is *het kapittel van Oudmunster* de eerste particuliere eigenaar van het perceel. Bij de eerstvolgende verkoop die we tegenkomen van 22-11-1632³³, verkoopt het kapittel van Oudmunster het huis, erf en kluis aan *Geert Vlasman*, die het op dezelfde dag weer doorverkoopt aan *Johan van Dorsten* († maart 1640), kanunnik van het kapittel van St. Marie³⁴. Gezien de snelle doorverkoop lijkt het dat Geert Vlasman makelaar was. Als dit zo is, dan was Johan van Dorsten de tweede particuliere eigenaar van het huis. Acht jaar later, in 1640, verkoopt Van Dorsten het pand aan *Steven de Leeuw* en aan diens zwager *Philips Cornelis Luda*, de broer van zijn vrouw *Petronella Luda*³⁵. Philips verkoopt zijn deel op 17-5-1641 aan zijn zwager *De Leeuw*³⁶. Steven de Leeuw is dan de derde eigenaar.

Merkwaardigerwijze koopt Steven de Leeuw op 15 april 1654 het pand ook uit de boedel van *Maria van den Heuvel*³⁷, weduwe van *Peter de Valance*. Waarschijnlijk is hier sprake van een deel van het huis. Dan heeft hij het huis nu in volle eigendom. De koop en verkoop van aandelen van een huis is in die tijd een vaker voorkomend verschijnsel.

De vermelding van de volgende eigenaar komen we tegen in een verzoek aan de Gedeputeerde Staten van Utrecht van 23 januari 1672. Hierin deelt *Frederik van Beeck*, lid van de vroedschap, en vierde eigenaar, mee, dat hij van *Petronella Luda*, weduwe van *Steven de Leeuw*, ontvanger van de Bisdorstienden, een huis heeft gekocht voor f 6.000,-³⁸.

In de marge van de akte van toedeling van de openbare verkoping van 3 december 1617 staan de namen van de eigenaren of bewoners in 1693 vermeld. Nieuwe Gracht II is dan eigendom van *Johan van Broeckhoven* de Jonge, de vijfde eigenaar. En dat klopt, want deze heeft het pand op 14 juli 1693 gekocht van *Frederik van Beeck*³⁹. Mogelijk heeft *Broekhoven* de Jonge in 1693 de namen van de eigenaren van de panden aan de Runnebaan en aan de zuidzijde van de Trans in de marge van de akte van toedeling geschreven.

Pieter Burman, (* 6-6-1668 Utrecht † 31-3-1774 Leiden) de zesde eigenaar, koopt het huis op 5 mei 1697⁴⁰. Pieter was een zoon van *Frans Burman*, professor in de theologie, en *Maria Heydanus*. Uit zijn huwelijk met *Eva Clotterbooke*, dochter van de oud-burgemeester van Den Briel, werden 10 kinderen geboren, van wie slechts twee, waaronder *Kaspar Burman*, hun vader overleefden. Pieter Burman deed het gymnasium in twee jaar en studeerde daarna rechten, zowel aan de universiteit van Leiden als in Utrecht. Na een reis door Duitsland en Zwitserland vestigde hij zich in 1690 in Utrecht. Op voorspraak van een vriend van zijn vader, *Johan Georg Graevius* werd hij spoedig daarna ontvanger der bisschoppelijke en geestelijke tienden, een betrekking die hem veel vrije tijd liet. In 1696 werd hij ook buitengewoon hoogleraar in de geschiedenis aan de universiteit van Utrecht en in 1698 gewoon hoogleraar.

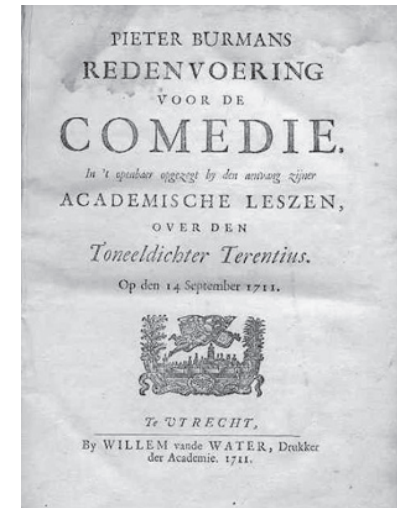
Na het overlijden van zijn begunstiger in 1703, bezette hij ook diens leerstoel in de Romeinse staatsinstellingen. In 1715 werd hij door de universiteit van Leiden gevraagd om Grieks en Latijn te doceren. Pieter Burman was in zijn tijd een der belangrijkste letterkundigen⁴¹.

Met zijn pamfletten maakte hij veel vijanden. In 1711 had hij hooglopende ruzie met de Utrechtse kerkenraad, die het niet eens was met de vergunning van de vroedschap tot het houden van toneelvoorstellingen. Hij was daar wel voorstander van⁴². Uit notariële akten blijkt dat hij ook eigenaar was van 5 stukken land in diverse gerechten en van een huis, genaamd *Batensteyn* met 2½ mogen land, onder het gerecht van Harmelen.

Portret van Pieter Burman.

Titelpagina van de oratie van Pieter Burman.

Titelpagina van de door Kaspar Burman geschreven geschiedenis van Utrecht.

Kaspar Burman, (* 12-4-1695 Utrecht † 22-8-1755 Kamerik) de zevende eigenaar, kreeg het huis van zijn vader toen hij in 1716 trouwde met Anna Maria de la Bassecourt. Het echtpaar had 8 kinderen. Kaspar kreeg zijn wetenschappelijke opvoeding van zijn vader. Hij werd in 1724 raad in de vroedschap van Utrecht en later ook schepen en burgemeester. Hij was ook lid van de Staten van Utrecht en van de Staten Generaal, had zitting in diverse commissies en was drossaard van de Lek, de stadshoge heerlijkheid van Vreeswijk. Kaspar Burman is bekend geworden door zijn biografieën van bekende Utrechtse geleerden en een geschiedenis van het Utrechtse bisdom⁴³.

Jacob Vervoorn was de achtste en voorlopig laatste particuliere eigenaar van het pand, dat pas in de zestiger jaren van de twintigste eeuw weer werd verkocht. Hij kocht het huis op 24-8-1736 van Kaspar Burman, *‘alsmede de kleerkasten bovenop het portaal, de behangsels in de tweede benedenkamer en het albasten fonteintje in de eetkamer’*. Het pand was noord-

waarts belend door de poort en zuidwaarts door Mr. Pieter de Wijs, advocaat, *‘of wie daar het recht toe moge hebben’*. De koopprijs is f 7.000,-, contant te betalen f 3.215,- en het restant over 1 jaar met een rente van 3%. Op het stuk staan de kwitanties van de betalingen: 18-11-1736 f 1.000,-, 10-11-1736 f 625,-, 12-11-1736 f 575,- en 19-3-1737 f 910,-. Het was in die tijd gebruikelijk dat huizen in 2 à 3 termijnen werden betaald⁴⁴.

Zijn zuster Cornelia woonde bij hem, waarschijnlijk sinds het overlijden van Maria Porcelius, de vrouw van Jacob Vervoorn, in 1743. Na haar overlijden in 1784 krijgt het Gereformeerd Burgerweeshuis onder andere dit pand uit de nalatenschap.

De familie Vervoorn

Mr. Jacob Vervoorn⁴⁵

Van Jacob Vervoorn is wat meer bekend. Jacob Vervoorn is geboren op 6 februari 1685 te Utrecht en aldaar op 27 mei 1777 op 92-jarige leeftijd overleden. Hij was het tweede kind en de oudste zoon van Laurens Vervoorn. Niet gevonden is waar Jacob heeft gestudeerd. Op 24-jarige leeftijd werd hij, op 19 april 1709, door de Staten van Utrecht aangesteld als openbaar notaris. Hij wordt vermeld als *‘advocaat ten Edele Hove van Utrecht’* en als *‘juridisch adviseur’* van het Hof van Utrecht. Het, ook via internet raadpleegbare, bestand NOTARIS van Het Utrechts Archief bevat diverse akten waarin hij ook staat vermeld als notaris. In die functie is hij diverse keren opgetreden als executeur-testamentair en als beheerder van huizen en landerijen. Jacob Vervoorn was ook secretaris van het kapittel van Oudmunster. Niet gevonden is wanneer hij die aanstelling heeft gekregen. Er zijn twee stukken waarin hij, als rentmeester van de *‘kamer van de lade en de lopende misse’*, rekening en verantwoording aflegt over de inkomsten en uitgaven van vicariegoederen van het kapittel over de jaren 1748 en 1749⁴⁶.

Cornelia Vervoorn

Cornelia is geboren op 11 februari 1688 te Utrecht en aldaar op 27 juli 1784 op 96-jarige leeftijd overleden. Zij werd begraven in de familiegrafkelder in de Jacobikerk. Zij is ongetrouwd gebleven en heeft bij haar broer gewoond, wellicht toen hij weduwnaar werd in 1743. Behalve haar lijfgoederen, juwelen en goud- en zilverwerk, had zij niet veel vermogen. Ze had een paar obligaties en een lijfrente. Van twee, verderop te noemen, personen heeft ze wat inboedel en wat sieraden geërfd. Het overgrote deel van haar nalatenschap bestond uit het vermogen dat zij na de dood van haar broer in 1777 erfde.

De ouders van Jacob en Cornelia Vervoorn

Jacob en Cornelia Vervoorn waren kinderen van Laurens Vervoorn (Utrecht * 11-6-1648 † Utrecht 5-9-1707) en Maria Achteveld/Atteveld (Utrecht * 15-4-1650 † Utrecht 10-8-1720). Laurens Vervoorn was advocaat en *‘pander’*, deurwaarder, van het Hof van Utrecht Zijn doctorsbul is in het archief van het Burgerweeshuis aanwezig. Zij zijn beiden in

de Jacobikerk begraven. Hun huwelijk vond plaats op 9 april 1672 in de kapel van het Anthoniegasthuis. Laurens en Maria hadden twaalf kinderen. Laurens was daarvoor in 1670 in Schoonhoven getrouwd geweest met Geertruyt van Bemmel. Zij was een jaar later in het kraambed overleden en is met haar kind in de Buurkerk begraven.

Het huwelijk van Jacob Vervoorn

Jacob Vervoorn trouwt in december 1732 op 47-jarige leeftijd met Maria Porcelius in het kerkje van Blauwkapel. Maria was weduwe en eerder getrouwd geweest met Gerardus Douwius, predikant in Meerkerk. Deze was de enige zoon van Gerardus Douwius en Johanna Toelast en stond van 1712 tot zijn dood in 1727 in Meerkerk⁴⁸. Maria had uit dit huwelijk geen kinderen. Na het overlijden van haar man, verhuisde zij naar Utrecht. Zij woonde toen, volgens een huurcontract van 26 mei 1727, in een huis aan de noordzijde van de huidige Trans.

Jacob en Maria waren elkaar al eerder tegengekomen, Maria was toen nog gehuwd met Gerardus Douwius. Zo laat zij op 20 mei 1725, als enige erfgename van haar zuster Christina Porcelius, Jacob Vervoorn een akte van scheiding en deling opmaken van de nalatenschap van haar zuster. Christina was gehuwd geweest met Cornelis van Meerten, rentmeester van 'Buchels provenis'.⁴⁹

Voordat zij trouwden wilden Jacob en Maria huwelijksvoorwaarden laten opstellen. En zo maakte notaris Oskamp vergezeld van een klerk zijn opwachting bij het aanstaande echtpaar in het huis van de bruid. Zij wilden dat hun bezittingen gescheiden zouden blijven. Alleen wat hen na het huwelijk zou toevallen uit erfenissen of inkomsten zou gezamenlijk eigendom zijn. Zij benoemden elkaar tot erfgenaam. In de akte wordt verwezen naar, helaas, niet aanwezige lijsten van hun bezittingen. Wel weten we dat Maria vóór haar huwelijk een huis, stalling en koetshuis had, gelegen aan de noordzijde van de Mariaplaats met een achteruitgang naar een poortweg in de Mariastraat. Dit was het voormalige claustraal huis nummer XV van het kapittel van St. Marie⁵⁰. Dit huis is in 1721 verkocht aan Johan Stouw. Maria had na het overlijden van haar eerste man haar bezittingen willen nalaten aan haar neef Marinis Gallierus, de permanente vertegenwoordiger

van de Staten Generaal bij de Rijksvergadering van keurvorsten en steden van het Heilige Roomse Rijk⁵¹. Maar na haar huwelijk heeft zij dit herroepen.

Het waren voorzichtige mensen of het was de invloed van de rechtspraak op Jacob, want in de acte werd zelfs het geval voorzien dat een van hen beiden vóór de trouwdag, gepland in dezelfde maand, zou overlijden. Als Jacob voortijdig zou overlijden zou Maria aan zijn zusters Jacoba en Cornelia vierduizend gulden in obligaties geven. Als Maria voortijdig zou overlijden zouden zijn zusters al haar kleding, juwelen, kleynodiën, goud- en zilverwerk en de bruidskleding krijgen. Het lijkt er dus op dat Maria's vorige huwelijk kinderloos is gebleven, althans dat er geen levende kinderen uit dit huwelijk waren. Het huwelijk duurde 13 jaar, Maria overleed op 4 november 1743, ook Jacob kinderloos achterlatend.

Opbouw van het vermogen van Jacob Vervoorn

Jacob Vervoorn bezat een aantal huizen, landerijen en obligaties. Na 1752, hij is dan 67 jaar, heeft hij geen huizen of landerijen meer gekocht, wel nog obligaties.

Inkomsten uit ambten

Jacob Vervoorn was advocaat en notaris. In de functie van notaris trad hij vele malen op als executeur-testamentair en beheerder van landerijen en huizen. Van geen van deze ambten zijn inkomsten gevonden. Hij was ook secretaris van het kapittel van Oudmunster. En uit hoofde van deze functie ook rentmeester van 'de heren gemene (gezamenlijke) vicarissen van het kapittel van Oudmunster'⁵².

Jacob Vervoorn beheerde in die functie de vicariën van het kapittel van Oudmunster. Zijn verantwoording over de jaren 1748 en 1749 zijn bewaard gebleven. In 1748 waren de inkomsten van erfpachten en obligaties f 2.211. Na aftrek van onkosten kregen de 20 vicarissen elk f 30. Jacob Vervoorn kreeg voor zijn werkzaamheden f 80, voor zijn diensten voor de vicarissen f 20, als presentiegeld f 8 en voor het opmaken van de rekening f 8, in totaal f 116. Verder werd er 800 gulden belegd in een obligatie waarvan de opbrengsten voor de secretaris waren. De rekening over 1749 ziet er hetzelfde uit.

Een vicarie was een kapel, of een altaar, waaraan een prebende, een gift, was verbonden, in de vorm van land of een huis, of de opbrengst daarvan. Als tegenprestatie moest een priester, de vicaris, missen opdragen voor het zielenheil van de gever. Na de reformatie werd de uitoefening van de rooms-katholieke eredienst verboden en werden de eigendommen van de kerken en kloosters door de stad geconfisqueerd. De kapittels in Utrecht mochten echter hun bezittingen, en dus ook hun vicariën, houden. De leden van het kapittel, de kanunniken, waren namelijk leden van voorname families en familie van de bestuurders van de stad; zij moesten dus worden ontzien. Er werden geen missen meer gelezen voor het zielenheil van de gevers van de vicariën, maar de kanunniken behielden wel de opbrengsten. Na het overlijden van een kanunnik werd de vicarie aan een andere kanunnik gegeven, soms werd deze verkocht. Zo verkocht Laurens Vervoorn, de vader van Jacob, op 30 juni 1691 een vicarie (op het altaar van) Johannes de Doper in de kerk van St. Pieter aan Johan van Wijck. Helaas vermeldt de akte van overdracht geen verkoopprijs.⁴⁷

Het kerkje in Blauwkapel waar Jacob Vervoorn trouwde met Maria Porcelius

Jacob Vervoorn had dus meer inkomsten hiervan dan de individuele vicarissen wiens prebenden hij beheerde!

Jacob had verder inkomsten uit de verhuur en de verpachting van zijn huizen en landerijen. Interessant is dat in de pacht-overeenkomsten stond dat de pachter 'toepacht' moest betalen in de vorm van aardappelen, groente, appels, aardbeien, asperges en hoenders.

Inkomsten uit obligaties

De inkomsten uit obligaties, hoofdzakelijk ten laste van de provincie Utrecht, bedroegen op het eind van zijn leven ruim 2300 gulden per jaar. Wat hierbij opvalt is dat daar geen obligaties van de VOC bij waren, kennelijk vond Jacob die te riskant.

Erfenissen

Bij een combinatie van grote kindersterfte, een, vergeleken met de tegenwoordige tijd, korte levensduur en kinderloosheid, 'trechtert' zich vermogen naar de persoon die het langst blijft leven. Bij Jacob en zijn zuster Cornelia is dat ook het geval; zij overleven hun elf broers en zusters ruimschoots. Zijn vrouw Maria is zowel in haar eerste als in haar tweede huwelijk kinderloos gebleven, evenals haar zuster Christina, die haar echtgenoot overleefde.

Jacob Vervoorn heeft de nalatenschap van zijn moeder, overleden op 6 november 1720, onder het voorbehoud van boedelbeschrijving aanvaard⁵⁵. Er zijn geen akten waaruit blijkt of hij van haar heeft geërfd, maar het is wel aannemelijk. Hij zal ook hebben geërfd van zijn overleden, ongetrouwde zuster Jacoba die bij hem in huis heeft gewoond. Zijn zusters erfden in 1732 van ene Henriëtta van Lunenburg f 3.000,-, een ring met zeven stenen en een zilveren theepot met comfoor. Deze komen ook voor in de inventaris van de nalatenschap van Cornelia. Verder erfden zij in hetzelfde jaar van Magdalena van Maastricht haar gehele inboedel, met uitzondering van het contante geld. Wellicht waren Henriëtta en Magdalena familieleden?

Jacob Vervoorn erfde na de dood van zijn vrouw haar bezittingen, en tenslotte Cornelia die van haar broer Jacob. Zo was een aanzienlijk vermogen bij Cornelia, als langstlevende, in één hand gekomen.

Testament

Jacob Vervoorn en zijn zuster Cornelia laten in 1774 eindelijk een testament opmaken. Eindelijk, want gezien hun, zeker voor die tijd, hoge leeftijd, 89 respectievelijk 86 jaar, is dat rijkelijk laat. En zo gaat notaris Hendrik van Dam vergezeld door een klerk, voorzien van papier en schrijfgerei, op 28 juli van dat jaar naar hun beider woonhuis. Hij belt aan en een der dienstdieneren brengt hen naar de voorkamer, waar Jacob Vervoorn en zuster Cornelia zitten: twee oude mensen, maar nog helder van geest. Jacob heeft tot zijn dood in 1777 zijn zaken zelf geregeld. Cornelia liet na de dood van haar broer Jacob haar zaken regelen door de executeurs-testamentair. Hun verantwoording daarvan is bewaard gebleven.

Gezien de belangrijkheid van dit testament volgen hier een paar bepalingen daaruit. De eerste zin van het testament is een standaard formule, die in die tijd veel werd gebruikt, maar ik wil deze de lezer toch niet onthouden. Hij luidt:

'De heer Jacob Vervoorn en juffrouw Cornelia Vervoorn....mij notaris bekend, redelijk gezond van lichamen, met ons gaande en staande, hun verstand, redenen en sprake volkomen machtig, als ons notaris en getuigen bleek, dewelke voornemens zijnde over hunne aardse goederen, hun bij God Almachtig goedgunstiglijk verleend, nader te disponeren, en in achting genomen hebbende de broosheid des menschelijken levens, de zekerheid van de dood, mitsgaders d'onzekere tijd en ure van dien.....'

Jacob en Cornelia Vervoorn herroepen een op 29 juli 1772 gemaakt codicil en bevestigen die van 16 juli 1774, waarin zij Jacob Gijsbert Woertman, oud-professor medicinae, en Jan de Cupere, kanunnik van Oudmunster en St. Jan, benoemen tot executeurs-testamentair. Over en weer benoemen zij elkaar tot enige erfgenaam. De langstlevende zal aan juffrouw Sara Vos, huisvrouw van Jan Dirk van Brummelen, brouwer in Culemborg, 4000 gulden nalaten. Verder het Nieuwe Testament met de grootste gouden sloten met grote letters gedrukt, de familieportretten, drie geschilderde wapens⁵⁶ met zwarte lijsten, waarvan twee met glas, alle 'cachetten'⁵⁷, zowel in staal als in zilver gesneden, en alle vrouwenkleding. Aan Sara's man vermaken zij alle mannenkleden, zowel van wol, zijde, linnen als anderszins. Verder een rotting met een gouden knop en twee agaten heften, het ene van het 'lennip' (lemmet) van een mes, het andere van een zilveren 'forchet' of

Toepacht

Bij het verpachten van landerijen was het gebruikelijk om toepacht te vragen, dat wil zeggen: pacht in natura boven de pachtsom. Jacob Vervoorn bezat grond onder meer onder Maarschalkerveerd en Laag Nieuwkoop die hij had verpacht aan warmoezeniers. In 1762 had Jacob Vervoorn daarvan de volgende toepacht: 2 hoenderen, later 2 eenden, een hele wrong meikaas, 4 zakmanden appelen en 1 zakmand peren, 9 zakmanden aardappelen, 2 zomer en 2 winter schapenkaasjes, 24 savoyekolen en 16 koppen aardbeien in vier keer te brengen. Later werden 3 zakmanden aardappelen vervangen door 12 bossen asperges. De toepacht moest bij hem thuis worden bezorgd. De pachters kregen als tegenprestatie een half vat bier, zonder accijns, zelf af te halen⁵³. In 1770, hij is dan 85 jaar, leende hij zijn pachter Elbert van Duren in Laag Nieuwkoop 400 gulden om koeien aan te schaffen met als tegenprestatie hem melk te leveren⁵⁴. Hij had de koeien eerst zelf willen leveren, maar zag daar toch maar vanaf.

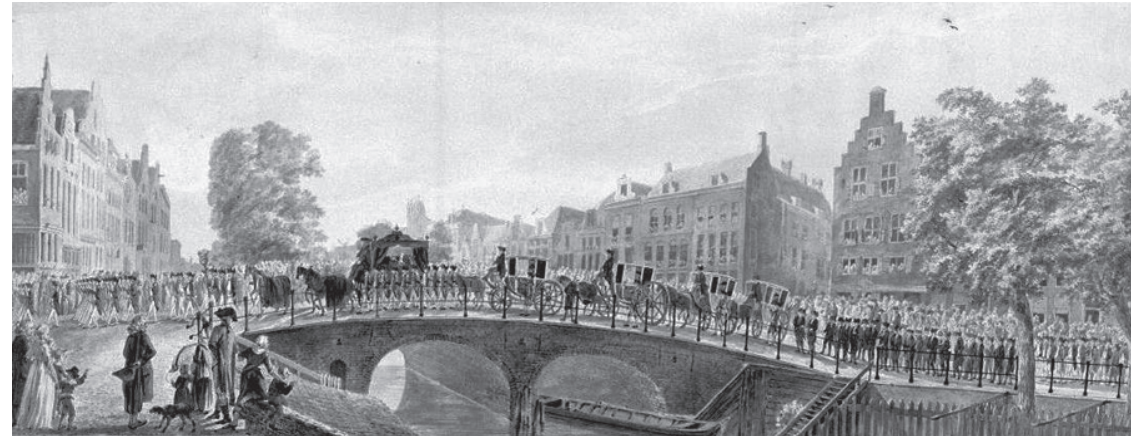
vork. Bij de ondertekening van de lijst van de lijfgoederen bij de overdracht daarvan aan Sara Vos, noemt Sara Vos Cornelia 'haar nicht'. Verder vermaakt de langstlevende aan Anthonia Cornelia van Brummelen, dochter van Sara, obligaties ter waarde van 4000 gulden. Deze mogen tot haar 25ste jaar niet worden verkocht of bezwaard. Zij krijgt ook een kerkbijbeltje met gouden knippen. Ook juffrouw Cornelia Vos, weduwe van Daniel Kruyff te Vianen ontvangt 4000 gulden. Aannemelijk is dat Cornelia Vos een zuster is van Sara Vos. De Elemosine⁵⁸ van het kapittel van Oudmunster krijgt obligaties van de provincie Utrecht ter waarde van 2000 gulden. Van de rente daarvan moest jaarlijks turf worden gekocht voor arme personen. En dat op voorwaarde dat zij aan Sara van Swanenburg en Apollonia van Gelder, dienstmaagden van de erflaters, mits deze ten tijde van het overlijden nog als dienstmaagden bij hen wonen, elk twee provens⁵⁹ behorende aan dezelfde Elemosine zullen geven en om hun leven lang te kunnen genieten van de uitdelingen. Zoniet, dan vervalt deze schenking. Op dezelfde voorwaarden ontvangen de dienstmaagden elk 1000 gulden en nog 100 gulden 'tot een rouw'.

De langstlevende legateert aan het Gereformeerde Oudemannen en -vrouwenhuis tot alimentatie⁶⁰ van de inwoners daarvan, obligaties ter waarde van 2000 gulden. Deze mogen nooit worden verkocht. De opbrengsten daarvan moeten weer worden belegd in nieuwe obligaties, waarop hetzelfde verbod tot verkoop komt te rusten.

Als enige erfgenaam benoemen zij het Gereformeerd Burgerweeshuis. Deze krijgt alle bezittingen, omvattende de roerende en onroerende goederen, feudale, allodiale⁶¹ en erfpachtgoederen, obligaties, rentebrieven, schuldbekentissen, renten, actiën en credieten, juwelen, kleinodiën, goud en zilver, gemunt en ongemunt, huissieraden en inboedel, niets uitgezonderd, alles wat boven de schulden, doodschulden en legaten zal overblijven. Zij moeten de jaarlijkse huishuren, landpachten, renten en verdere revenuen gebruiken voor de alimentatie van de weeskinderen. De na te laten huizen en landerijen mogen nooit worden verkocht of vervreemd en moeten altijd ten behoeve van het weeshuis worden bewaard.

De begrafenis van Cornelia Vervoorn

Jacob Vervoorn overleed op 27 mei 1777 en zijn zuster Cornelia op 27 juli 1784. Zij hadden oorspronkelijk aangegeven 'op stille, ordentelijke wijze' te willen worden begraven.

De begrafenisstoet van Mr. C.G. Visser op de Oude Gracht in 1787. Een soortgelijke begrafenis als die van Cornelia Vervoorn.

Later bepaalden zij dat zij met 7 à 8 koetsen wilden worden begraven⁶². Van de begrafenis van Jacob is niet meer bekend dan in de registers van de Momboirkamer⁶³ staat aangegeven: er werden '16 ellen laken gescheurd' en f 200,- aan de armen gegeven. Cornelia werd zeker niet in alle stilte begraven. Wellicht vonden de regenten van het Gereformeerd Burgerweeshuis dat hun weldoenster een deftige begrafenis verdiende; zij werd dan ook met groot ceremonieel begraven. De begrafenis vond plaats in de avond; dat was verboden en daarvoor moest dus een boete worden betaald van 500 gulden. Dit werd door rijke families vaker gedaan, daarmee liet je zien dat je niet de eerste de beste was. Naast de familie en bekenden was het voltallig college van regenten aanwezig. De lijkwagen werd gevolgd door liefst 11 koetsen en begeleid door 24 flambouwdragers. Er waren dienaren van de schout om de stoet te begeleiden. De lijkkoets werd de kerk ingedragen door 8 dragers. Cornelia werd bijgezet in de Jacobikerk in de familiegrafkelder no 25, aan de noordzijde van het altaar. Na de begrafenis was er een receptie waarbij wijn werd geschonken en krakelingen, gebak en confituren werden gegeten. De buurt kreeg 20 gulden en de armen kregen 500 gulden. De totale kosten voor haar begrafenis bedroeg

De grafsteen van het familiegraf van Vervoorn.

gen liefst 1170 gulden, maar dat kon de nalatenschap wel lijden!

Het familiegraf werd korte tijd later, volgens de wens van de overledenen, dichtgemetseld. Zij waren de laatste van hun tak en zij wilden niet dat anderen in het familiegraf zouden worden begraven. De, helaas versleten, deksteen ligt nog altijd in de Jacobikerk aan de noordzijde van de plaats waar het altaar heeft gestaan.

De nalatenschap

Het vermogen bestond uit huizen, waaronder Nieuwe Gracht 11, landerijen, obligaties, baar geld, juwelen en de inboedel van het huis. Het sterfhuis van Cornelia Vervoorn werd op de dag

van haar overlijden verzegeld door notaris Van Hees. Op 6 augustus ging notaris Van Hees weer naar het sterfhuis en verbrak de verzegeling. Zijn klerken gingen aan het werk om een inventaris te maken. Deze inventaris is zeer gedetailleerd beschreven in een fors boekwerk met de afmetingen 20 x 35 cm. Het bevat 764 ruim beschreven bladzijden. De inventaris is verdeeld in zeventien hoofdstukken, veertien beschrijven de huizen, landerijen, obligaties, contant geld, vreemde munten, penningen, zilverwerk, juwelen en sieraden, boeken, schilderijen, linnengoed, porselein, de meubels per vertrek tot de vliering aan toe, Delfts aardewerk, koper, tin, ijzer, blik en glas. De laatste drie hoofdstukken beschrijven de inschulden, de schulden en lasten van de inboedel en de doodschulden. Het enige dat niet in deze inventaris voorkomt is de kleding van Jacob Vervoorn en van Cornelia, die hadden zij nagelaten aan Sara Vos en aan haar echtgenoot Jan Dirk van Brummelen. Deze is beschreven in een staat van overdracht aan Sara Vos, waarin de kleding van Jacob en van Cornelia tot in detail is beschreven. De nalatenschap bestond uit:

Nieuwe Gracht 11, f 5.000,-, Trans 4, f 3.000,-, Oudkerkhof 12, f 700,- en Lange Nieuwstraat 75, f 250,-. Verder twee tuinhuisen in de Oudwijkerveldsteeg met een geschatte gezamenlijke waarde van f 1.700,- en 4 landerijen met een

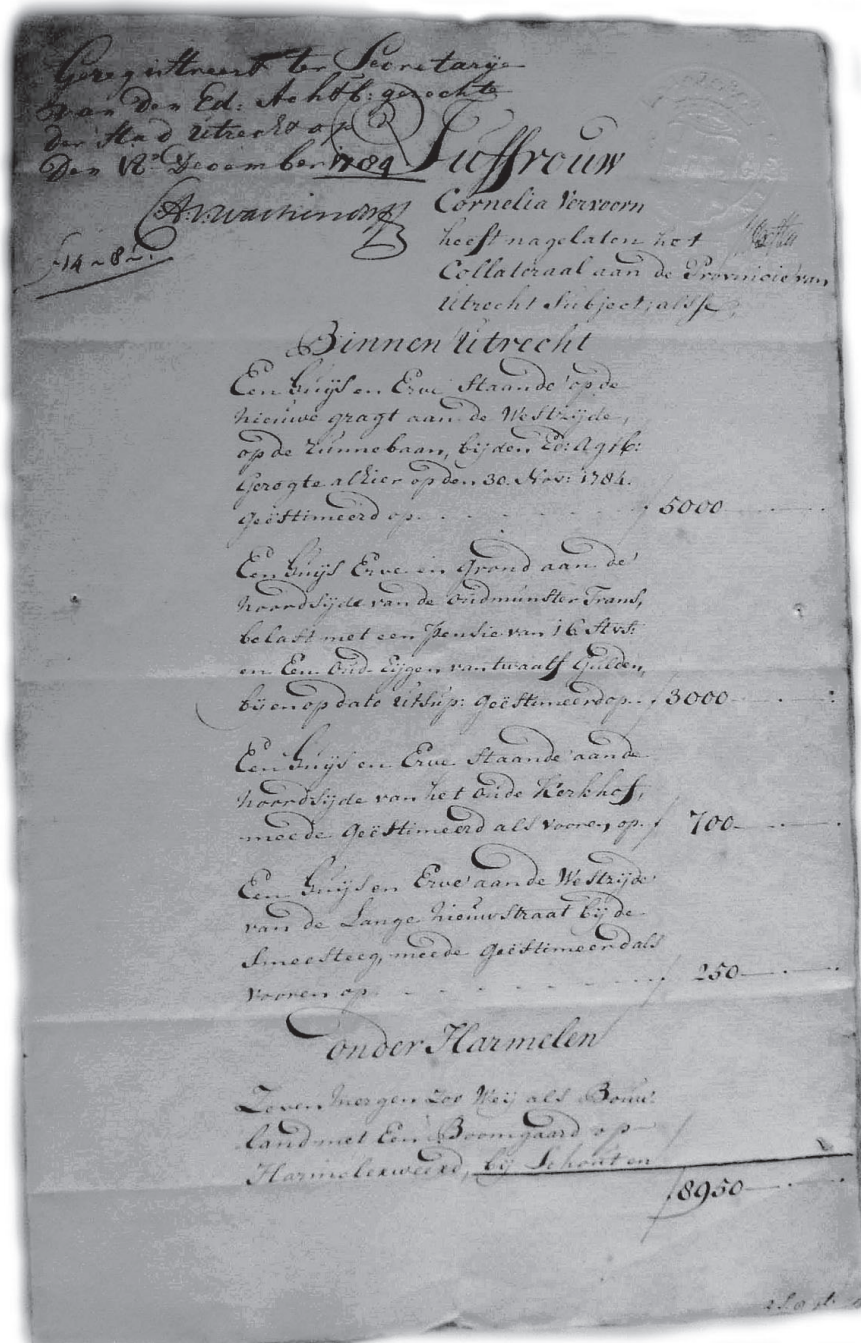
geschatte gezamenlijke waarde van f 4.350,-. Verder waren er: binnenlandse obligaties ter waarde van f 57.743,-, buitenlandse obligaties ter waarde van f 11.469,- en 2 leningen aan personen ter waarde van f 6.000,-.

Jacob en Cornelia hadden veel contant geld in huis. In die tijd had men nog geen bankrekening en alle huur, pacht en inkomsten van verleende notariële en andere diensten werd contant betaald. Zo waren er liefst 8 zakken met guldens en ruim 1800 munten van allerlei soort, zoals gouden ridders en dukaten. Verder waren er nog een aantal gedenkpenningen. De totale waarde van het contante geld was liefst f 21.304,-.

De boedelbeschrijving

Zoals gezegd is de beschrijving van de inboedel zeer gedetailleerd. In de inventaris is elk item beschreven, met uitzondering van de kleding. Zo waren er 66 schilderijen, 3 wapens en 16 familieportretten. Verder waren er 80 lakens, 27 slopen, 33 tafellakens, 277 servetten en 750 stuks porselein, aardewerk, koper, tin, blik en ijzer. In de werkkamer van Jacob stonden ongeveer 400 Nederlandse, Latijnse en andertalige boeken.

De eerste pagina van de boedelbeschrijving

De openbare veiling

Jacob en Cornelia hadden in hun testament bepaald dat al hun goederen in het sterfhuis openbaar moesten worden geveild. En zo staat op dinsdag 30 november en de woensdag en donderdag daarna de gracht vol volk om te bieden op de kavels en om te kijken naar het schouwspel van de veiling. Een week of wat tevoren was de notaris met zijn klerken druk bezig geweest om alles van een kavelnummer te voorzien en op veilingstaten te noteren. Een karwei waarvoor hij het nodige in rekening bracht!

Op de veilingstaten is de opbrengst van de kavels aangegeven. De bij deze veiling horende catalogi zijn helaas niet gevonden. Alleen waar de items van de staten overeenkomen met die van de inventaris is het mogelijk om de opbrengst daarvan te vergelijken met de door de notaris geschatte waarde.

De veiling van de inboedel en de boeken bracht 5.947 gulden respectievelijk 400 gulden op. De totale, gedeeltelijk geschatte, waarde van de nalatenschap was 120.563 gulden. Van dit bedrag moest 25.200 gulden aan legaten worden betaald en 13.240 gulden aan diverse kosten, waaronder die van de begrafenis, en 6.085 gulden aan successierechten. De netto waarde van het legaat aan het Burgerweeshuis was dus 120.563 minus 38.442 is 82.121 gulden.

De overdracht van het legaat

De executeurs-testamentair hebben vanaf 27 juli 1784, de sterfdag van Jacoba Vervoorn, tot 31 januari 1785 de nalatenschap beheerd. Op deze dag droegen zij de nalatenschap van Cornelia Vervoorn over aan de rentmeester van het Burgerweeshuis. Het na betaling van diverse kosten en schulden overgebleven en ontvangen contante geld ter waarde van 13.757 gulden hadden zij belegd in obligaties op de provincie Utrecht.

De dienstmaagden

In het testament was bepaald dat de dienstmaagden van Jacob en Cornelia, Sara Swanenburg en Apollonia van Gelder, tijdens hun leven elk jaar twee provens zouden krijgen van de Elemosine⁶⁶ van het kapittel van Oudmunster. Daartoe ontving het kapittel uit de erfenis 2 obligaties ter waarde van 2.000 gulden. Verder moest het Burgerweeshuis aan hen

Onderzoek zou moeten uitwijzen hoe deze nalatenschap zich verhoudt tot die van andere Utrechtse notabelen in die tijd. Het vergelijken van de koopkracht van de gulden in 1784 met de euro van 2007 is moeilijk. De prijzen van de dagelijkse levensbehoeften in 1784 zijn bijvoorbeeld heel anders dan nu. Koffie en thee waren duur, men dronk dus meestal chocolademelk. Ook lonen en de prijzen van bouw materiaal zijn moeilijk te vergelijken met die van nu. Volgens een calculator⁶⁴ op internet, gebaseerd op een studie van Jan Luyten van Zanden, hoogleraar economische en sociale geschiedenis aan de Universiteit Utrecht en onderzoeker aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG-KNAW) te Amsterdam, zou de koopkracht van de waarde van de nalatenschap nu overeenkomen met € 962.500,-. De koopkracht van de netto waarde van het legaat, dus minus de diverse kosten, zou € 656.570,- zijn⁶⁵. Dit zijn toch bedragen die de moeite waard zijn!

een godskamer geven en hen laten delen in de jaarlijkse uitdelingen. Bij het overlijden van hun werkgeefster Cornelia Vervoorn was er echter geen godskamer vrij. Zij mochten daarvoor in de plaats het huis aan de Lange Nieuwstraat om niet huren. Tot 1 februari 1785 bleven zij in het huis aan de Nieuwe Gracht wonen, zodat het pand niet onbewoond was. Daar het pand Lange Nieuwstraat echter tot 1 april 1786 was verhuurd, kregen zij een vergoeding voor de periode van 1 februari 1785 tot 1 april 1786 van f70,-. Uit de jaarlijkse rekening en verantwoording van de nalatenschap door de rentmeester van het Burgerweeshuis blijkt, dat de dames tot aan hun dood in het huis aan de Lange Nieuwstraat hebben gewoond. Apollonia overleed in mei 1800, Sara overleed in september 1806⁶⁷.

Inrichting van het huis

Op basis van de boedelbeschrijving weten we precies hoe het huis was ingericht. Het gaat wat ver om hier kamer voor kamer aan te geven wat er aan meubilair stond. Enkele zaken zijn toch het vermelden waard. Zo blijkt dat er tussen de voor- en de achterkamer een ‘binnenkamer’ was, die er nu niet meer is. Jacob Vervoorn had zijn slaapkamer in de voorkamer op de eerste verdieping. Dat blijkt uit de aanwezigheid van papieren snuifdozen en scheermessen.

Wat zeer opvalt is de aanwezigheid van een Crucifix en een Mariabeeldje!

De achterkamer boven was de slaapkamer geweest van Cornelia, wat kan blijken uit de aanwezigheid van een theetafel en een porseleinkast. Gezien de inventaris heeft Cornelia haar laatste levensjaren waarschijnlijk doorgebracht in de als zit-slaapkamer ingerichte achterkamer beneden. Daar keek zij uit op de binnenplaats, waar drie laurierboompjes in bakken stonden.

Huurders

Het pand is van 1784 tot 1960 in handen geweest van het Burgerweeshuis, die het gedurende deze periode verhuurde. Op bijlage I staan de namen van de huurders vermeld en de periode waarin zij het huis huurden. Van een aantal van hen is meer bekend. Daaruit blijkt dat ook dit pand aan de Nieuwe Gracht diverse keren is bewoond door aanzienlijke huurders. We mogen gerust aannemen dat ook degenen van

wie we nu weinig of niets meer kunnen vinden, tot de notabelen behoorden.

De eerste huurder is domheer *Van Bazel* die we tegenkomen bij de kwestie van de ‘hooglichten’. De eerste huurovereenkomst die we aantreffen is met *mr. Frederik Hendrik Anthonie Drieling*, advocaat en kanunnik in het kapittel van Oudmunster. Hij huurde het pand in 1794 tot 1796. Hij was gehuwd met Cornelia Anna Cornelis, dochter van Jacob Cornelis predikant in Westbroek en Achttienhoven en van Jacomina Arnolda Steenwinkel. Cornelia Anna kreeg bij haar huwelijk met Frederik in 1775⁶⁸ een huwelijksgift van 30.000 gulden. Haar vader was toen al overleden⁶⁹.

Frederik was commissaris van de sociëteit *Sic Semper*, hij kocht op 15 januari 1776 samen met zijn schoonmoeder en met 5 andere commissarissen, het huis op de zuidelijke hoek van de Nieuwe Gracht en de Trans⁷⁰.

Mr. Cornelis van Ewijck, regent van het Burgerweeshuis, woonde er van april 1796 tot 12 oktober 1816, de dag waarop hij, 77 jaar oud, overleed als weduwnaar van Johanna Cornelia Clemens⁷¹.

Jhr. mr. Gerard Cornelis Wttewaal van Stoetwegen (* 10-5-1780 † Utrecht 19-12-1863) agent van de Algemene Rijkskassier te Utrecht, gehuwd met Anna Cornelia van Dam van Isselt (* 13-10-1786 † Utrecht 2-5-1859), in 1841 verheven in de adelstand. Hij woonde er vanaf 28-02-1817, na een aantal jaren droeg hij de huur over aan *Mr. Lodewijck Craeyvanger*. Het echtpaar had vijf kinderen.

Jhr. Frederik August Alexander Carel van Lynden van Sandenburg, woonde er van november 1824 tot maart 1829. Frederik, (* Utrecht 18-10-1801 † kasteel Sandenburg 30 juni 1855), studeerde rechten in Utrecht, werd in 1825 lid van de Utrechtse ridderschap, was vanaf 1830 kamerheer in buitengewone dienst van de koning, in 1840 lid van de dubbele kamer en in 1849, tot zijn dood vice-president van het gerechtshof te Utrecht. Hij trouwde op 16 april 1823 te Den Haag met Anna Wilhelmina barones van Spaen (1801-1836) en hertrouwde op 14 april 1842 te Amsterdam met Catharina Melvil (* 1805-† 1882). Zijn vader was Gijsbert Carel Cornelis Jan van Lynden van Sandenburg. Deze werd op 17 augustus 1792 beleend met Sandenburg en was sinds 1792 lid van de ridderschap van

Utrecht. Zijn moeder was Benudina Maria de Beaufort. Het echtpaar had vijf kinderen⁷².

Frederic, graaf Van Quadt, kolonel in het garnizoen Utrecht, was de volgende huurder. Hij woonde er, alleen met zijn personeel, van 30-08-1829 tot 17-03-1831.

Jan Willem Grünebosch (* Leiden, 29-11-1785, † Utrecht, 10-11-1864), woonde er van maart 1838 tot februari 1840 met zijn vrouw Elisabeth Cornelia van Liesvelt, en twee dienstboden. Grünebosch had een aanzienlijke staat van dienst. Hij had in 1814 bij Quatre-Bras, onder generaal Perponcher, een bataljon Jagers aangevoerd in de gevechten tegen de Napoleontische troepen.

Toen zijn bataljon op 16 juni een tegenaanval op de Fransen deed, raakte hij zwaar gewond door sabelhouwen in het hoofd en in een arm. Hij moest noodgedwongen het commando overgeven en werd achter de linies gebracht. Hij kreeg van Koning Willem I voor zijn moedig optreden de militaire Willemssorde. In 1828 was hij, met de rang van generaal-majoor, garnizoenscommandant in Utrecht en in 1837 lid van het hoog militair gerechtshof aldaar⁷³.

Hugo, baron van Zuylen van Nyevelde, kamerheer van de koning, minister van Staat in Den Haag, bewoonde het huis van 17-02-1840 tot 27-11-1842. Hij moest 750 gulden huur betalen in 'goede, grove Nederlandsche klinkende muntspeciën'.

Joannes Gijsbertus Brouwer, notaris, bewoonde het huis van 1877 tot 1883. In de benedensuite was de *firma Stolk & Co*, handelaar in effecten, gevestigd. Ook de volgende huurder, *Barend van Schoneveld* woonde boven het effectenkantoor van Stolk & Co.

Met de volgende huurder waren er problemen. *Ch.J.J. Boost* had een huurovereenkomst tot 30 april 1892.

In september 1890 werd hij echter failliet verklaard en bleef hij in gebreke om de huur te betalen. Hij had een huurschuld van 225 gulden.

De regenten van het Burgerweeshuis besloten om bij de executeur de achterstallige huur te vorderen en de huur op te zeggen. Het pand was kennelijk nogal uitgewoond want de herstellingen werden begroot op f 3.000⁷⁴.

Mr. dr. J.E. Millard woonde er in mei 1910. Hij was griffier van de Raad van Beroep te Utrecht.

Vanaf juni 1914 was er een gesloten winkel in 'Robes et Man-teaux'. Dan huurt mevrouw *A. van Muijden* het pand en gaat daar met haar dochter *W. van Muijden* wonen. In 1916 komt daar *meijuffrouw A.M.C. Hasselman* bij.

Mevrouw Van Muijden overlijdt drie jaar later, haar dochter blijft daar wonen. Meijuffrouw Hasselman zet de zaak voort. In 1920 en 1940 staan mejuffrouw Hasselman en ene *A.M. Houtvester* vermeld als firmanten van de firma *A. van Muijden*. De dochter vertrekt in juni 1929 naar de Staalstraat 34bis maar komt in juni 1931 weer terug.

Het huis weer in particuliere handen

Uit de notulen van de vergaderingen van de regenten blijkt dat deze zeer voorzichtig waren met uitgaven, de huizen werden niet meer onderhouden dan strikt nodig was, er werd zeker geen geld uitgegeven aan wat zij als luxe beschouwden. Zeker na de tiërcering⁷⁶ van de rente op staatsobligaties door Napoleon in 1810 waren de inkomsten uit het vermogen sterk verminderd.

De regenten overwogen in 1858 het pand te verkopen. Maar de bepalingen in het testament lieten dat niet zomaar toe. De huizen en de landerijen uit de erfenis van Cornelia Vervoorn mochten alleen worden verkocht als de op een andere wijze belegde waarde méér zou opbrengen. Men besluit echter om uit respect voor haar nagedachtenis het huis toch niet te verkopen. Aan deze voorwaarde is niet altijd de hand gehouden! Zo krijgt Nicolaas van Westrenen tot Lauwerecht, de dan laatst toegetreden regent, in 1785 uit de erfenis de erfpachtbrieven van 11 morgen land onder Maarschalkerweerd. Kennelijk had hij nog geen revenuen uit zijn ambt als regent van het Burgerweeshuis.

Op 1 juli 1959 geeft mejuffrouw Hasselman, die dan al 45 jaar huurster is, aan dat zij de rez-de-chaussee (de begane grond) wil verhuren aan mr. L.H.J. Van Bavel. Het lijkt er op dat de winkel in damesmode dan is gesloten. Van Bavel wil er zijn kantoor in vestigen, PEGUS verwarming laten aanbrengen en lambrisering. Daar hij daarvoor grote investeringen moet doen, wil hij het huis kopen en als dat niet kan, wil hij

hoofdbewoner worden. Hij biedt 24.000 gulden. De opzichter van het Burgerweeshuis taxeert het huis op minimaal 25.000 gulden. Het Burgerweeshuis wil het pand echter niet verkopen omdat Cornelia Vervoorn in haar testament heeft aangegeven dat het huis niet mag worden verkocht. Echter, het is niet waarschijnlijk dat de erfgenamen van de Vervoorns (die waren er dus niet!) bezwaar zullen maken. Toch zou het huis niet moeten worden verkocht gezien het legaat en de gedenksteen. Op 26 augustus 1960 wordt het huis tóch verkocht aan mr. Van Bavel voor 28.000 gulden. Merkwaardigwijls zijn er dan ineens geen bedenkingen! In het jaar daarvoor was gebleken dat het dak in slechte staat verkeerde, maar men stelde de reparatie toch uit. Wellicht was een reparatie van het dak nu toch onontkoombaar en zag men op tegen de hoge kosten daarvan. En zo was het huis na 186 jaar weer in particuliere handen gekomen.

Van Bavel

In de nacht van 7 op 8 mei 1989 hebben krakers van het pand Maliesingel 32 de ramen en de deur van de benedenverdieping van het woonhuis van Van Bavel dichtgespijkerd. Zij protesteerden hiermee tegen een gerechtelijk bevel om het door hen gekraakte pand, Maliesingel 32, dat eigendom was van Van Bavel, te ontruimen. Van Bavel was erg onder

de indruk van deze actie. Hij heeft zijn benedenverdieping een tijd lang aan de binnenkant gebarricadeerd!

Ten slotte, de huidige eigenaren

Na 1959 is het huis nog een aantal malen van eigenaar veranderd. De huidige bewoners zijn zich bewust dat zij in een bijzonder huis wonen en dat zij zich voegen in een reeks bewoners die in hun tijd markante persoonlijkheden waren.

Krakers Maliesingel tonen 'barricadewoede'

KRAKERS HEBBEN VANNACHT het woonhuis-kantoor van L. van Bavel aan de Nieuwegracht 11 te Utrecht dichtgeplankt. Als eigenaar van het kraakpand Maliesingel 32, kan Van Bavel op basis van een juridisch vonnis om ontruiming vragen. De rechter bepaalde dat de bewoonsters het pand 1 mei moesten verlaten. Dat is niet gebeurd. Het huis is van onder tot boven gebarricadeerd. „Vanacht hebben wij onze barricadewoede doorgedraaid op het huis van Van Bavel“, zeggen de krakers in een persverklaring. „Hij is immers degene die Maliesingel 32 zo nodig wil ontruimen, ook al heeft hij het pand nergens voor nodig en weet hij niet eens wat hij er na een ontruiming mee zal doen“. „Het recht om te wonen wordt ook door de rechterlijke macht de grond ingeboord: in een proces zal een eigenaar uiteindelijk altijd gelijk krijgen. De afgelopen jaren zijn de beloftes van de gemeente Utrecht, om zoveel mogelijk gekraakte woonruimte te behouden, waardevol gebleken“.

Krantenknipsel uit het Utrechts Nieuwsblad

Ontwikkeling in huurovereenkomsten

In het archief van het Burgerweeshuis bevinden zich de huurovereenkomsten van dit huis, die lopen van 1794 tot 1911. Het Burgerweeshuis verhuurde haar huizen in principe per 1 mei tot 30 april van een aantal jaren later, afhankelijk van de verhuurperiode. Deze aaneensluitende reeks laat een ontwikkeling zien in de opstelling van dit soort overeenkomsten en van de aanleg van gas-, water- en electriciteit. In het begin zijn de overeenkomsten vrij kort en met de hand geschreven, niet meer gegevens bevattend dan naam, periode en huurprijs. In 1817 verschijnt de bepaling dat de verhuurder 's-lands verpondingen en verdere reële lasten en ongelden zal betalen. De huurder moest deur-, venster-, klep- en bijtgeld betalen. Klepgeld was de belasting waaruit de nachtwakers werden betaald. Bijtgeld was de belasting voor het openhouden van bijten in de 's winters bevroren grachten. De trappen van de straat naar de werven waren oorspronkelijk bedoeld om bij brand bluswater uit de gracht te kunnen halen.

Vanaf 1829 wordt de bepaling opgenomen dat de huurder de personele belasting moet betalen. Van 1831 tot 1842 zien we de opmerkelijke bepaling dat de huurder verplicht is om het huis glasdicht te houden. In 1868 staat in de overeenkomst dat herstel van ruiten voor rekening van de huurder is. Welgestelden hadden een pomp in huis, in volkswijken daarentegen was er één pomp voor meerdere gezinnen. In de overeenkomst staat dat de huurder de pomp, het privaat, de putten en, merkwaardig, de (deur)sloten moet onderhouden. In 1874 zien we de bepaling dat als de huurster, de weduwe Cornelia de Boer, binnen drie jaar mocht komen te overlijden, de erven de huur moeten overnemen, tenzij de verhuurder de huur aan iemand anders kan overdragen. Was Cornelia de Boer een dame op leeftijd?

In 1877 zien we voor het eerst standaardisering van de tot nu toe steeds handgeschreven huurovereenkomsten. Het formulier bevat dan een aantal vaste artikelen dat bij volgende overeenkomsten steeds terugkomt. Hierin wordt onder andere bepaald dat het onderhoud voor de huurder is en dat de verhuurder zo vaak hij het nodig vindt het pand mag bezichtigen en daarbij een deskundige mag meenemen.

Vroedschapsresolutie betreffende de brandtrappen aan de Runnebaan

Manendage den 20en januari [1623]
Gehoord het rapport van den heeren Commissarissen, die hadden wesen visiteren waer elders langs de Nieuwe Gracht soude bequame de brandtrap geleyt connen worden, als dat nergens bequame plaetse war omde hoochte vande straet, ende smalle werft daer oock voor desen alle uitsteekende steychers sijn affgepast, is voorgeslagen ende oock goetgevonden geweest, dat ende die nyeuwe huysen in de Trans, ende of de Nyeuwe Gracht, aen de Runnebaen tot St Pauwels Poort toe sall reguleren, onder den brandtrap onder den dam leggend omme d'huysinghe van Aert van der Sande ende die vordere huysinghe van Pauluspoort tot St Pauwels Brug, onder d'brandtrap wat boven d'selve gelegen, aende westsijde van graft die dan restrictie daer onder worde gereguleert bij desen.
(HUA, Stadsarchief II, Toegang 702-I, vroedschapsresoluties)

Aan de vaste bepalingen zijn soms een aantal handgeschreven artikelen toegevoegd. In dit jaar is voor het eerst sprake van grondbelasting en van brandverzekering. Deze zijn voor rekening van de verhuurder. In 1842 kreeg W.H. de Heus in Utrecht een concessie voor het aanleggen van een leidingnet voor gas in de binnenstad. Kennelijk was dit een nieuwigheid die geen grote verspreiding had. Wellicht was het gebied van de Nieuwe Gracht ook wat te excentrisch gelegen, zodat daar nog geen leidingnet lag. Het huis heeft in ieder geval pas in 1877 gasverlichting gekregen. In dit jaar zien we namelijk voor het eerst de bepaling dat de huurder de gasleiding moet onderhouden. In dit jaar wordt de benedensuite gebruikt als kantoor.

In 1891 zien we de bepaling dat de huurder het spiegelglas in de twee voorruiten moet laten verzekeren bij een solide glasverzekering. Spiegelglas met grotere afmetingen is een fenomeen van het eind van de 19de eeuw. In 1881 heeft de Belgische Compagnie des Eaux d' Utrecht een concessie voor een waterleidingnetwerk. In 1884 zijn in Utrecht 1500 particuliere huizen aangesloten op de waterleiding. In de huurovereenkomst van 1891 is voor het eerst sprake van een aansluiting op de waterleiding met een watermeter. De verhuurder zal een waterleiding laten maken en de huurder mag dagelijks 39 liter water vrij gebruiken, het meerdere moet hij zelf betalen.

In 1901 zien we de eerste voorgedrukte huurovereenkomst waaraan een aantal handgeschreven artikelen zijn toegevoegd die betrekking hebben op de spiegelruiten en de waterleiding. Deze blijken dus niet op alle door het Burgerweeshuis verhuurde panden betrekking te hebben. Ook in 1910 zijn een aantal handgeschreven artikelen toegevoegd, die betrekking hebben op de spiegelruiten, de waterleiding en de sloten. We zien nergens een vermelding van het gebruik van electriciteit. Electriciteitsverlichting werd in Utrecht beschikbaar nadat in 1902 de gemeente een electriciteitscentrale had gebouwd.

Bijlage I

Huurders van 1794 tot 1960

Dit overzicht is gemaakt aan de hand van huurcontracten, volkstellingen en bevolkingsregister. De werkelijke periode dat de betreffende persoon in het pand heeft gewoond kan hiervan afwijken door vertrek of overlijden. De gegevens betreffende de gezinssamenstelling en personeel zijn afkomstig uit volkstellingen en bevolkingsregisters.

17-04-1794 – 14-12-1812 Mr. Frederik Hendrik Anthonie Drieling, kanunnik van Oudmunster,
14-12-1812 – 28-02-1817 Mr. Cornelis van Ewijck,
28-02-1817 tot ? Mr. Gerard Cornelis Wttewaal
van Stoetwegen,

Tijdens de huurperiode werd de huur overgedragen aan:

vanaf ? tot 18-11-1824 Mr. Lodewijck Craeyvanger,
18-11-1824 – 13-04-1829 Jhr. Frederik August Alexander Carel van Lynden van Sandenburg,
13-04-1829 – 30-08-1829 Petronella de Prost, weduwe van Willem Lodewijk van der Upwich,
30-08-1829 – 17-03-1831 Frederic, graaf van Quadt, colonel in het garnizoen van Utrecht, geboren in Pruisen. Zijn lijfknecht en zijn koetsier, met vrouw en twee kinderen, de laatste vier afkomstig uit Dusseldorf, woonden in zijn huis.

17-03-1831 – 16-12-1834 jhr. Henric Singendonc, generaal-majoor van het Hoog Militair gerechtshof,

16-12-1834 – 17-03-1738 Reep de Jonckhere, gehuwd met Maria Cornelia Fontein Verschuur

17-03-1738 – 17-02-1840 Jan Willem Grünebosch, generaal-majoor van het Hoog Militair gerechtshof, met zijn vrouw, E.C. van Liesvelt, en twee dienstboden,

17-02-1840 – 27-11-1842 Hugo, baron van Zuylen van Nyevelt, kamerheer van de koning, minister van Staat in Den Haag,

27-11-1842 – 01-05-1846 Riezard Boer, gehuwd met W.P. van der Sprenkel, te Utrecht,

01-05-1846 – 01-05-1846 Dames Welmoed en Louisa Jarman,

01-05-1846 – 01-05-1853 Coenraad Carel Johannes de Ridder (* 1817 Wamel), arts te Utrecht, met zijn

vrouw Johanna Maria Kemink (* 1824 Utrecht) en zoon Nicolaas (* 1848 Utrecht) en dienstbode Jacoba Johanna Zander (* 1817 Utrecht),

01-05-1853 – 01-05-1868 Mr . Christiaan Willem Morees (* 1801), griffier van de Provinciale Staten van Utrecht, met zijn vrouw Wilhelmina Jacoba Agnes Isabella Broeckhuizen (* 1804) met hun dienstboden,

01-05-1868 – 01-05-1876 Cornelia Elisabeth Anna Boer (* 16-2-1841 Nordhorn, Dld) weduwe van de heer van Hoogehuyse met haar dienstboden,

01-05-1877 – 01-05-1882 Joannes Gijsbertus Brouwer Nijhof (* 21-8-1823 Gouda) met zijn vrouw Anna Maria Pruisch (* 16-8-1845 Wageningen) en zijn zoon Johannes Gijsbertus (* 21-6-1863 Haastrecht) met hun dienstboden,

01-05-1882 – 01-05-1886 Barend van Schoneveld (* 5-12-1846 Amsterdam † 11-2-1914 Utrecht), commissionair in effecten, en

01-05-1882 – 22-04-1885 Theodorus Baljet (* 6-8-1838 Utrecht † 4-2-1922 Utrecht) met zijn vrouw Wilhelmina Zweers (* 7-3-1838 te Utrecht) en hun dochter Cornelia, (* 1-5-1861 Utrecht). Zij hadden geen inwonende dienstboden,

09-05-1885 – 01-04-1886 Anna Elisabeth van Geijtenbeek (* 25-12-1849 Tiel † 29-3-1905 Utrecht) met een dienstbode. Gezien de elders gevonden sterfdatum van haar man lijkt het er op dat de echtelieden niet meer samenwoonden.

15-05-1886 – 10-07-1889 Abraham Joseph Rood (* 7-9-1857 Antwerpen) tekenaar, en zijn vrouw Emilie Carolina Mutters (* 9-4-1869) en hun dochter Johanna Gesina Catharina (* 26-6-1888 Utrecht), allen vertrokken 10-6-1889, en zijn zwager (?) Eduard Johannes Philippus Mutters (* 17-7-1858), vertrokken 26-8-1887,

01-05-1891 – 01-05-1910 Albertus Gerardus Reijers (* 23-8-1828 Utrecht † 11-2-1896 Utrecht) wijnkooper, en Zeger Reijers (* 11-10-1829 Den Bosch) met hun dienstboden,

01-05-1910 – 21-10-1913 Mr. Dr. J.E. Millard (21-10-1913 Utrecht), griffier van de raad van Beroep te Utrecht en zijn vrouw.

21-10-1913 – 17-09-1914 Mevrouw E. Feikema, weduwe J.E. Millard,

06-06-1914 – 13-06-1929 mevrouw/mejuffrouw A. van Muijden († 18-6-1917), met haar dochter W. van Muijden

vanaf 1916 – 13-06-1929 A.M.C. Hasselman en A.M. Houtvester

17-09-1929 – 05-08-1931 weduwe W. Matser met haar zoon C. Matser.

18-6-1931 W. van Muijden, dochter van A. van Muijden, en G.H.W. Blom, (dienstbode?)

Dankwoord

Graag wil ik mijn collega's van de werkgroep Historisch Onderzoek van het Utrechts Monumentenfonds bedanken voor hun kritische opmerkingen en hun adviezen. Met name wil ik Simon den Daas bedanken voor de opmaak en de uitgavebegeleiding en Dirk van Sichem voor de fraaie plattegrond en driedimensionale tekening van het huis als ondersteuning van het verhaal. Tenslotte wil graag de huidige eigenaren van het pand, de heer en mevrouw Hillmann-Witteveen bedanken voor hun bereidwilligheid om mij en de heer A. J. van der Hoeve, bouwhistorisch onderzoeker, hun huis een aantal malen te laten bekijken.

Literatuur

M.C. Dolfen, e.a. *Utrecht, De huizen binnen de singels*, SDU, Den Haag, 1989

Kobus e.a., *Beknopt Biografisch woordenboek van Nederland*, Zutphen, 1857

A.J. Van der Aa, *Biografisch woordenboek der Nederlanden*, Haarlem

P.C. Molhuysen en P.J. Blok, *Nieuw Nederlands Biografisch woordenboek*, Sijthof, Leiden, 1918

A. Pietersma e.a. *Burgerwezen van Utrecht, 500 jaar Stichting van Evert Zoudenbalch*, Centraal Museum en Gemeentelijke archiefdienst Utrecht

B. van Spanje *De Nalatenschap van Jacob Vervoorn en zijn zuster Cornelia*, Zeist, 2006

Bronnen, alle in het Utrechts Archief

Archief kapittel Oudmunster, Toegang 223

Archief St.Paulusabdij, Toegang 85-I

Archief Gereformeerd Burgerweeshuis, Toegang 725

Register van transporten en plechten

NOTARIS, de digitale toegang tot notariële akten

Registers Momboirkamer Utrecht

Doop-, Trouw- en Begraafregisters Utrecht

Volkstellingen, bevolkingsregisters en adresboeken Utrecht

Noten

In de noten worden de volgende afkortingen gebruikt:

APA	archief St.Paulusabdij
AGBW	archief Gereformeerd Burgerweeshuis, Toegang 725
HUA	Het Utrechts Archief
Inv.nr.	inventarisnummer
AOM	archief van het kapittel van Oudmunster
SA	Stadsarchief II
Tr&Pl	register van transporten en plechten
NNBW	P.C. Molhuysen en P.J.Blok, Nieuw Nederlands Biografisch woordenboek, Sijthof, Leiden, 1918

- 1 HUA, AGBW, notulen d.d. 27 september 1827
- 2 HUA, AGBW, Brief in bijlagen notulen d.d. 8-6-1903, Toegang 725, Inv.nr. 49
- 3 HUA, AGBW, notulen d.d. 8-6-1903, Toegang 725, Inv.nr. 49
- 4 Zie voor meer informatie hierover SteenGoed nummer 42, 2006
- 5 HUA, AGBW, Toegang 725, Inv.nr. 561-5
- 6 HUA, Tr&Pl, 22-10-1632, blz. 92
- 7 HUA, Tr&Pl, 3-11-1619, blz. 254-255
- 8 Zie ook SteenGoed nummer 42, 2006
- 9 HUA, Tr&Pl, 15-9-1619, blz. 174-175
- 10 SteenGoed nummer 38, augustus 2004
- 11 HUA, Tr&Pl, 22-12-1620, blz. 347-348
- 12 HUA, register Momboirkamer
- 13 Kees Volkers *Wandelen over de Bierkaai*, Aprilis, 2006, blz.157 - 160
- 14 HUA, Tr&Pl, 2-4-1628
- 15 Bouwhistorische opname 5-12-1997, Gemeente Utrecht, sectie Monumenten, J.A. van der Hoeve
- 16 Het dagelijks bestuur werd gevormd door de eerste en de tweede huismeester
- 17 Zie: SteenGoed 41, december 2005, Oud Hang- en Sluitwerk, blz. 10 en 11
- 18 HUA, AGBW, Toegang 725, Inv.nr. 561
- 19 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 14-12-1784
- 20 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 24-12-1784
- 21 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 13-6-1803, 11-7-1803, 9-4-1804, 14-05-1804
- 22 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 3-10-1911
- 23 Zie: SteenGoed 41, december 2005, Oud Hang- en Sluitwerk, blz. 8 en 9
- 24 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 28-1-1785
- 25 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 11-4-1788
- 26 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 25-7-1804
- 27 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 8-8-1805
- 28 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 23-4-1871
- 29 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 17-7-1840
- 30 HUA, Archief Burgerweeshuis, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 25-1-1885
- 31 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 19-4-1910
- 32 HUA, AGBW, Notulen, Toegang 725, Inv.nr. 49, d.d. 4-6-1929
- 33 HUA, Tr&Pl, 22-10-1632, blz. 92
- 34 HUA, Tr&Pl, 22-10-1632, blz. 93
- 35 HUA, Tr&Pl, 2-3-1640, blz. 58 e.v.
- 36 HUA, Tr&Pl, 17-5-1641, blz. 281-219

- 37 HUA, Tr&Pl, 15-4-1654, blz. 131-132
- 38 HUA, AGBW, Inv.nr. 561-5
- 39 HUA, Tr&Pl, 14-7-1693, blz. 156-157
- 40 HUA, Tr&Pl, 5-5-1697, blz. 130-131
- 41 NNBW deel III
- 42 Jaarboek Oud-Utrecht 2005 Een spiegel der groten
- 43 NNBW deel III
- 44 HUA, AGBW, Inv.nr. 561-5
- 45 Zie ook: B. van Spanje, *De nalatenschap van mr Jacob Vervoorn en zijn zuster Cornelia*, Zeist, 2006
- 46 HUA, AGBW, Toegang 725, Inv.nr. 592
- 47 HUA, NOTARIS, Inv.nr. U82a16, aktenr. 20, d.d. 30-6-1691
- 48 J.P. de Bie ea, *Biografisch Woordenboek van Protestante. Godgeleerden in Nederland*, Sythof, Den Haag, 1931
- 49 De Fundatie van jhr. H.E. van Buchel
- 50 Zie SteenGoed, nr.15, april 1993
- 51 HUA, NOTARIS, Inv.nr. U169a3, aktenr. 69, d.d. 22-6-1728
- 52 HUA, AGBW, Toegang 725, Inv.nr. 592
- 53 HUA, AGBW, Inv.nr. 563
- 54 HUA, NOTARIS, Inv.nr. U237a5, aktenr. 75, d.d. 28-04-1770
- 55 HUA, NOTARIS, Inv.nr. U151a4, aktenr. 102, d.d. 13-8-1720
- 56 Er zijn wapens van families Vervoorn bekend, maar een relatie met Jacob is nog niet gelegd
- 57 afbeeldingen van wapens
- 58 de aalmoezenierskamer. Het woord 'aalmoes' stamt af van 'elemosine'
- 59 een jaarlijkse uitkering
- 60 levensonderhoud
- 61 leenheerlijke en niet leenheerlijke
- 62 HUA, AGBW, Inv.nr. 548
- 63 De momboirkamer was door de gemeentelijke overheid ingesteld om toezicht te houden op de nalatenschap van wezen. Alle overledenen moesten hier worden aangemeld. Momboir betekent voogd
- 64 <http://www.iisg.nl/hpw/calculate.php>
- 65 Jan Luyten van Zanden, The prices and wages and the cost of living in the western part of the Netherlands 1450 -1800 Te vinden op internet: <http://www.iisg.nl/hpw/brenv.php>
- 66 De aalmoezenierskamer
- 67 HUA, Registers Momboirkamer
- 68 HUA, Notaris, Inv.nr. U247a14, akte nr. 47, d.d. 20-4-1775
- 69 HUA, Notaris, Inv.nr. U247a13, akte nr. 116, d.d. 6-6-1774
- 70 HUA, Notaris, Inv.nr. U247a15, akte nr. 8, d.d. 15-1-1776
- 71 HUA, BS overlijden, Toegang 481, Inv.nr. 431 gemeente Utrecht, akte nr. 777
- 72 NNBW, deel VII, 816
- 73 Van der Aa, *Biografisch woordenboek*, Genlias en Wikipedia
- 74 HUA, AGBW, Toegang 725, notulen, d.d. 19-9-1890, notulen broederschapcommissie 13-10-1890
- 75 HUA, Tr&Pl, 22-8-1626, blz. 62-63
- 76 De tiërcering is een door Napoleon in 1810 opgelegde reductie van de rente op de Nederlandse staatsschuld

TER GEDACHTENIS
VAN
JACOB EN CORNELIA
VERVOORN
Aⁿ 1784

HET GER. BURGER WEESHUIS

J. S. Vervoorn
1736